

ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ Ι. ΑΓΓΕΛΙΚΗ

ΤΜΗΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

**“ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ”**

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: κ. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	6
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες χτες και σήμερα.....	8
1.1 Οι Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες.....	8
1.2 Οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες.....	10
1.3 Παραολυμπιακοί Αγώνες.....	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ως Hallmark Event : Προηγούμενη και μελλοντική εμπειρία.....	13
2.1 Τι είναι hallmark event. Ορισμός.....	13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. Η εμπειρία των άλλων πόλεων.....	16
3.1 Λος Άντζελες 1984.....	16
3.2 Seoul 1988.....	17
3.3 Βαρκελώνη 1992.....	18
3.4 Ατλάντα 1996.....	21
3.5 Sydney 2000.....	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και η Αθήνα: Η αναμόρφωση της πόλης.....	24
4.1 Εισαγωγή.....	24
4.2 Έργα Ολυμπιακών Αγώνων	25
4.3 Ολυμπιακό Χωριό.....	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων σε Ελλάδα-Αττική και Αθήνα.....	29
5.1 Ο αναμενόμενος αριθμός επισκεπτών και το σχέδιο φιλοξενίας τους κατά την διάρκεια των αγώνων.....	29
5.2 Ο αναμενόμενος αριθμός επισκεπτών και διανυκτερεύσεων πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τους ΟΑ στην Ελλάδα, την Αττική και την Αθήνα.....	33
5.3. Η ξενοδοχειακή υποδομή στην Ελλάδα, την Αττική και την Αθήνα.....	36
5.4. Δείκτες πληρότητας των ξενοδοχείων στην Ελλάδα, την Αττική και την Αθήνα.....	39
5.5. Ξενοδοχειακή υποδομή και βαθμός πληρότητας για την περίοδο 2003-2009.....	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. Η εκτίμηση των οικονομικών επιδράσεων των ΟΑ της Αθήνας.....	46
6.1 Εισαγωγή.....	46
6.2 Ολυμπιακά Έργα.....	47
6.3. Συνάλλαγμα – Απασχόληση – Θέσεις Εργασίας.....	49
6.4 Επιδράσεις των Ολυμπιακών Αγώνων στο ΑΕΠ.....	50
6.5 Συμπεράσματα.....	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7. Τουριστική πολιτική και προγραμματισμός.....	53
7.1 Η παρούσα κατάσταση στο Διεθνές Επίπεδο και Επίπεδο Χώρας.....	53
7.2 Προοπτικές εξέλιξης της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα με τους Ολυμπιακούς Αγώνες.....	54
7.3. Προοπτικές εξέλιξης της τουριστικής κίνησης στην Αττική με τους Ολυμπιακούς Αγώνες.....	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

8. Κύκλος προϊόντος και στρατηγικός σχεδιασμός για τον τουρισμό.....	57
8.1. Η ανάλυση του κύκλου προϊόντος.....	57
8.2. Θεματικός Τουρισμός ως Προώθηση του Κύκλου Τουριστικού Προϊόντος.....	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

9. Οι περιφερειακές επιδράσεις.....	67
9.1 Η εθνική και η περιφερειακή διάσταση.....	68
9.2 Κατανομή δαπανών και κατανομή του αναπτυξιακού οφέλους.....	68
9.3. Οι ΟΑ του 2004 και η περιφερειακή ανάπτυξη.....	69
9.3.1 Δαπάνες.....	69
9.3.2 Αναπτυξιακό αποτέλεσμα.....	71

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

10. Οι κλαδικές επιδράσεις.....	72
---------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

11. Συμπεράσματα.....	74
-----------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	78
--------------------------	-----------

ΠΙΝΑΚΕΣ

3.1 Τουρίστες της Βαρκελώνης κατά Περιοχή Προσέλευσης, 1990-1997 (%).....	20
3.2 Επισκέπτες-Θεατές των Ο.Α. του 2000 στο Σίδνεϋ κατά Περιοχή Προέλευσης.....	23
5.1 Διαθεσιμότητα και Σχεδιασμός Στέγασης.....	30
5.2 Υποδομή σε καταλύματα.....	32
5.3 Ελλάδα – Κλίνες.....	37
6.1 Ολυμπιακά έργα.....	48
6.2 Επίπτωση στο ΑΕΠ και στην απασχόληση 1998-2011.....	51

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

8.1 Κύκλος Προϊόντος.....	60
8.2 Στρατηγικός Χάρτης Τουριστικής Πολιτικής.....	62

Στην οικογένειά μου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν το πιο σημαντικό αθλητικό γεγονός στον κόσμο. Η καλή προετοιμασία στην οργάνωση τέτοιων Αγώνων απαιτεί σημαντικές επενδύσεις σε έργα υποδομής, αθλητικών και όχι μόνο, μεγάλες δαπάνες στην οργάνωση των Αγώνων και μεγάλη συμμετοχή των κατοίκων της πόλης που τους φιλοξενεί σε εθελοντική βάση. Αυτός είναι και ο λόγος που η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή αποφασίζει αρκετό χρόνο πριν την ανάθεση των Αγώνων σε μία συγκεκριμένη πόλη, συνήθως επτά χρόνια, για να δοθεί η δυνατότητα της καλύτερης δυνατής οργάνωσης.

Εκτός από το αθλητικό μέρος των Αγώνων, υπάρχουν σημαντικές κοινωνικές, πολιτιστικές, εθνικές και κυρίως οικονομικές επιπτώσεις οι οποίες θα πρέπει να συνεκτιμηθούν από την πόλη που θέτει υποψηφιότητα για την τέλεσή τους. Οι επιπτώσεις δεν είναι ανεξάρτητες από τις επιλογές που κάνουν τόσο η κυβέρνηση όσο και οι άμεσα εμπλεκόμενοι.

Η σημαντικότερη οικονομική επίπτωση των Αγώνων είναι η τουριστική. Μάλιστα θεωρείται τόσο σημαντική που πολλές χώρες θεωρούν την Ολυμπιάδα μια μεγάλη ευκαιρία τουριστικής ανάπτυξης. Οι Αγώνες δίνουν μια ώθηση στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών με την προϋπόθεση ότι η προβολή που τυγχάνει η χώρα από τους Αγώνες αξιοποιείται κατά τον καλύτερο τρόπο μέσα από ένα καλά σχεδιασμένο στρατηγικό σχέδιο μάρκετινγκ.

Γεγονότα όπως οι Ο.Α. δύνανται να προσελκύσουν σημαντικό αριθμό τουριστών καθώς και αποτελέσουν την αφετηρία για την ανάπτυξη άλλων γεγονότων και δραστηριοτήτων που μπορούν να συγκινήσουν τουριστικά. Το τουριστικό όφελος μεγιστοποιείται στην περίπτωση των Ο.Α., λόγω του διεθνούς του χαρακτήρα. Παράλληλα οι διοργανωτές πρέπει να δείξουν ότι έχουν διασφαλίσει επαρκώς την οργανωτική δομή, ότι έχουν εξασφαλίσει ικανούς οικονομικούς πόρους και τέλος ότι το γεγονός υποστηρίζεται με την ανάλογη εκστρατεία διαφήμισης και προώθησης.

Ο διεθνής χαρακτήρας των αγώνων επιδρά και στην διεθνή αναγνώριση του τόπου που τους οργανώνει. Στην περίπτωση της Ελλάδας βέβαια, οι Ο.Α. δεν πρόκειται να γνωστοποιήσουν για πρώτη φορά τον τόπο ως τουριστικό προορισμό αλλά σίγουρα δύνανται να διαμορφώσουν μια διαφορετική εικόνα της Αθήνας και της Αττικής ευρύτερα ως τόπο προορισμού. Μέχρι σήμερα η Αθήνα αποτελούσε κυρίως ενδιάμεσο σταθμό και όχι τελικό προορισμό.

Αν και η Ελλάδα είναι ο 17^{ος} δημοφιλέστερος τόπος προορισμού, βρίσκεται μόλις στην 27^η θέση της παγκόσμιας κατάταξης από πλευράς εσόδων. Τα έσοδα που πραγματοποιούνται από τον Ελληνικό τουρισμό αποτελούν μόλις το 0,9% του παγκόσμιου συνόλου.

Η Ελλάδα συγκεντρώνει την πλειοψηφία των τουριστών της κατά την θερινή περίοδο, η πλειοψηφία των οποίων είναι αλλοδαποί. Ο Αύγουστος παραμένει ο δημοφιλέστερος μήνας για τον τουρισμό. Κατά του χειμερινούς μήνες η πλειοψηφία των τουριστών είναι ημεδαποί.

Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι η πόλη των Αθηνών μεγιστοποιεί τον βαθμό πληρότητας της την άνοιξη, κυρίως τον Μάιο και το φθινόπωρο κυρίως τον Σεπτέμβριο. Παρατηρούμε ότι η Ελλάδα στο σύνολο της, έχει διαφορετικές περιόδους μεγιστοποίησης του βαθμού πληρότητας των κλινών από την Αθήνα, αν και ο Αύγουστος παραμένει ο πιο δημοφιλής θερινός μήνας παραμονής. Ενώ λοιπόν η Ελλάδα διατηρεί την εικόνα της ως κατ' εξοχήν καλοκαιρινή χώρα, η μεγαλύτερη αστική περιοχή της, η πρωτεύουσα, εμφανίζει διαφορετικές τάσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

---

1. ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΧΤΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

1.1 ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Η Ολυμπία ήταν γνωστή στον αρχαίο κόσμο για το ιερό της, που ήταν αφιερωμένο στον πατέρα των θεών, Δία. Σύμφωνα με την παράδοση, ο βασιλιάς της Ήλιδας Ίφιτος, θέλοντας

να απαλλαγεί από τις συμφορές που μάστιζαν τον τόπο του, ζήτησε την συμβουλή του Μαντείου των Δελφών. Η Πυθία συμβούλεψε τον Ίφιτο και τους Ηλείους να θεσμοθετήσουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Από το 776 π.Χ. έχουμε τις πρώτες καταγραφές Ολυμπιονικών σε στήλες και το έτος αυτό θεωρούμε αρχή της σημαντικότερης αθλητικής διοργάνωσης του αρχαίου και του σύγχρονου κόσμου, των Ολυμπιακών Αγώνων. Οι αγώνες τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια. Στην πρώτη διοργάνωση το μόνο αγώνισμα ήταν ο δρόμος ενός σταδίου (192,28μ.). Αργότερα προστέθηκαν και άλλα αγωνίσματα, όπως ο δίαυλος δρόμος, ο δόλιχος δρόμος, η πάλη, η πυγμαχία, ο παγκράτιο (πάλη και πυγμαχία μαζί), το πένταθλο (άλμα, ακόντιο, δρόμος, δίσκος, πάλη), οι αρματοδρομίες, η ιππασία κ.α. Αρχικά οι Αγώνες διαρκούσαν μία μόνο ημέρα, σταδιακά όμως η διάρκειά τους αυξήθηκε και, περί τον πέμπτο αιώνα, τελούνταν επί πέντε μήνες .

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες υπήρξαν ο κορυφαίος θρησκευτικός- πολιτικός θεσμός του δημοσίου βίου των αρχαίων Ελλήνων, το αδιαφιλονίκητο σύμβολο, ο ισχυρότερος ηθικός θεσμός της Εθνικής Ενότητας όλων των φυλών, όλων των πόλεων, ηπειρωτικών και νησιωτικών, μητροπόλεων και αποικιών. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν η κατεξοχήν «*πανήγυρης των Ελλήνων*», το πανελλήνιο κέντρο αγωνιστικής

δημοσιότητας έργων σωματικής και πνευματικής αρετής, και ένα από τα στερεότερα ερείσματα της ηθικής ενότητας και της εθνικής συνείδησης του Ελληνισμού.

Οι Έλληνες κατά τον Καζαντζάκη είναι ο μοναδικός εκείνος λαός *«...που κατανόησε την τόσο τέλεια και κρυφή και φανερή αξία του παιχνιδιού. Όταν η ζωή κατορθώσει με τον καθημερινό αγώνα να νικήσει τους εχθρούς της –φυσικές δυνάμεις και θεριά, την πείνα, τη δίψα, αρρώστια- τυχαίνει κάποτε να της περισσεύει δύναμη, τη δύναμη αυτή ζητάει να σπαταλήσει παίζοντας. Ο πολιτισμός αρχίζει από την στιγμή που αρχίζει το παιχνίδι, ο αγώνας....»*.

Ο αθλητισμός δεν ήταν για τους Έλληνες αυτοσκοπός, αλλά μέσο παιδείας και υπέρβασης. Γιατί *«το ζητείν πανταχού το χρήσιμον ήκιστα αρμόττει τοις μεγαλοψύχοις και τοις ελευθέροις»*. Κι ο Δημόκριτος μας προειδοποιεί ότι *«κακά κέρδεα ζημίαν αρετής φέρει»*.

Οι αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες, αφού υπηρέτησαν ηθικά και πολιτισμικά τον άνθρωπο επί 1.169 χρόνια, καταργούνται το 393 μ.Χ., αν και συνεχίζουν να τελούνται στην Αντιόχεια με την επωνυμία *«Ολύμπια»* μέχρι το 521 μ.Χ. Αγώνες, όμως, συνεχίζονται να τελούνται *«ως λαϊκόν δρώμενον»* μέχρι το 1453, οπότε το Βυζάντιο υποτάσσεται στους Οθωμανούς. Αλλά και κατά τους χαλεπούς εκείνους χρόνους της Τουρκοκρατίας, αγώνες περιορισμένης δράσης δεν έπαψαν να τελούνται από αρματολούς και κλέφτες, κυρίως το Πάσχα, την ημέρα του Αγ. Γεωργίου καθώς και στην μνήμη πολιούχων αγίων της Ορθοδοξίας. Δεν αποκαλούνταν, βέβαια *«Ολυμπιακοί Αγώνες»*, γιατί οι Ολυμπιακοί ήταν συνυφασμένοι με την γυμνότητα, που για την εκκλησία ήταν κολάσιμο αμάρτημα, αλλά πολλά δημώδη τραγούδια διασώζουν με τους στίχους την ηρωική ανάμνηση των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων. Την προέλευση και την ιερότητα των λαϊκών αυτών αθλητικών δρώμενων ανεπιφύλακτα μας την αποδεικνύουν περίτρανα και οι φράσεις των προσκυνητών και αθλητών που λέγονταν αμέσως μετά τους αγώνες, όπως : *«για χάρη του Αγίου, προς τιμή του Αγίου, να είμαστε καλά να έλθουμε στη χάρη Του και του χρόνου»*.

1.2 ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες έγιναν το 1896 στην Αθήνα. Αν και το Ελληνικό κράτος αντιμετώπιζε σοβαρά οικονομικά προβλήματα (την πτώχευση επί κυβέρνησης Χ. Τρικούπη), οι Έλληνες κατόρθωσαν να οργανώσουν τους πρώτους Ολυμπιακούς Αγώνες με μεγάλη επιτυχία. Η μικρή τότε Ελλάδα έστειλε στον κόσμο μήνυμα ειρήνης, ενότητας και φιλίας των λαών. Οι Αγώνες της Αθήνας έβαλαν τα θεμέλια για μια μεγάλη διεθνή αθλητική εκδήλωση που έμελλε να εξελιχθεί στο μεγαλύτερο αθλητικό αλλά και κοινωνικό γεγονός του αιώνα μας.

Η τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων έγινε στις 3:00 μ.μ. της 25^{ης} Μαρτίου 1896 στο ανακαινισμένο με λευκό πεντελικό μάρμαρο Παναθηναϊκό Στάδιο.

Οι Αγώνες διήρκεσαν 9 ημέρες, έως την Τετάρτη 3 Απριλίου. Την επόμενη έλαβε χώρα η λήξη των Αγώνων και η ανακήρυξη των νικητών. Στην πρώτη σύγχρονη Ολυμπιάδα συμμετείχαν 311 αθλητές από 13 κράτη.

Η Ελλάδα είχε 230 αθλητές, η Γερμανία και η Γαλλία από 19, οι ΗΠΑ 14, η Ουγγαρία και η Μ. Βρετανία από 8, η Δανία από 4, η Αυστραλία, η Βουλγαρία, η Σουηδία, η Ελβετία και η Χιλή από 1 αθλητή.

Στο πρόγραμμα των Αγώνων περιλαμβάνονταν 9 αθλήματα : στίβος, πάλη, γυμναστική, ξιφασκία, σκοποβολή, κολύμβηση, ποδηλασία, κωπηλασία και τένις. Οι ξένοι αθλητές έμειναν στο ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία και στο Ζάππειο, το οποίο φιλοξένησε και τα αγωνίσματα της ξιφασκίας.

Από τότε, οι Αγώνες διεξάγονται ανά τετραετία σε διαφορετικές πόλεις του πλανήτη με τρεις εξαιρέσεις όπου δεν πραγματοποιήθηκαν: το 1916, το 1940 και το 1944 λόγω των δύο παγκοσμίων πολέμων.

Οι πρώτοι χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες έγιναν το 1924, στο Chamonix Mont Blanc της Γαλλίας. Καθιερώθηκαν ύστερα από πρόταση των χωρών με ανεπτυγμένο χειμερινό αθλητισμό, ώστε οι αθλητές των χειμερινών αθλημάτων να έχουν την ευκαιρία να πάρουν μέρος σε Ολυμπιακούς Αγώνες. Μέχρι το 1992 οι θερινοί και οι χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάγονταν την ίδια χρονιά. Για να μην έχουμε δύο

τόσο μεγάλα αθλητικά γεγονότα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, αποφασίστηκε από το 1994 οι χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες να γίνονται στα μέσα της θερινής Ολυμπιάδας.

1.3 ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Οι αγώνες που διοργανώνονται για τους αθλητές με αναπηρία ονομάζονται **Παραολυμπιακοί Αγώνες**. Η ονομασία Παραολυμπιακοί προήλθε από τη λέξη «παρά» που σημαίνει «παράλληλα» ή «μαζί» και τη λέξη «Ολυμπιακοί» αφού οι Παραολυμπιακοί Αγώνες διεξάγονται κάθε τέσσερα χρόνια, αμέσως μετά τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων.

Τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει να διοργανώνονται από την πόλη που διοργανώνει τους Ολυμπιακούς Αγώνες και στις ίδιες ακριβώς αθλητικές εγκαταστάσεις.

Το Παραολυμπιακό Κίνημα ξεκίνησε από το 1948, από τον Sir Ludwig Guttman, που την ημέρα έναρξης των Ο.Α. του Λονδίνου οργάνωσε έναν αθλητικό διαγωνισμό με βετεράνους του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με αναπηρία, στο Stoke Mandeville της Αγγλίας.

Επίσημα και με τη σημερινή τους μορφή οι Παραολυμπιακοί Αγώνες διοργανώθηκαν για πρώτη φορά στη Ρώμη το 1960.

Σήμερα οι Παραολυμπιακοί Αγώνες είναι το δεύτερο σε μέγεθος αθλητικό γεγονός στον κόσμο ως προς τον αριθμό των αγωνισμάτων, των αθλητών και των χωρών που συμμετέχουν. Συμμετέχουν αθλητές από 6 διαφορετικές κατηγορίες αναπηρίας.

Αν οι Ο.Α. είναι μια μοναδική εμπειρία που μας αφήνει υπέροχες αναμνήσεις, οι Παραολυμπιακοί Αγώνες μας χαρίζουν μοναδικά μαθήματα ζωής και δύναμης της ανθρώπινης θέλησης.

Πιερ ντε Κουμπερτέν

Αναβιωτής των σύγχρονων Ο.Α. θεωρείται ο Γάλλος βαρόνος Πιερ ντε Κουμπερτέν, ο οποίος πίστευε ότι οι Ο.Α. θα έδιναν τη δυνατότητα στους νέους της πατρίδας του

και όλου του κόσμου να αναπτύξουν αρμονικά τις σωματικές, ψυχικές και πνευματικές αρετές τους. Επιπλέον, οι Ο.Α. θα αποτελούσαν μοναδική ευκαιρία για να αναπτυχθεί ένα δυνατό συναίσθημα φιλίας ανάμεσα στους λαούς. Σημαντικό ρόλο στην απόφαση του έπαιξαν οι ανασκαφές που έγιναν στην Αρχαία Ολυμπία και στους Δελφούς και έφεραν στην επιφάνεια τα αρχαία Ιερά. Με πρωτοβουλία του, το 1894, έγινε το πρώτο Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο στο Παρίσι. Οι σύνεδροι εξέφρασαν την ευχή να διοργανώνονται Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες κάθε τέσσερα χρόνια, ξεκινώντας το 1896 από την Αθήνα.

Ο Κουμπερτέν αποφάσισε να αφιερώσει τη ζωή του στο σκοπό αυτό και τελικά κατόρθωσε να τον επιτύχει. Μετά το θάνατό του, η καρδιά του μεταφέρθηκε στις εγκαταστάσεις της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας και βρίσκεται σε μια αναθηματική στήλη στο άλσος «Πιερ ντε Κουμπερτέν», στην Αρχαία Ολυμπία που τόσο αγάπησε.

Δημήτριος Βικέλας

Ο Δημήτριος Βικέλας γνωστός λογοτέχνης που ζούσε στο Παρίσι, υποστήριξε θερμά την πρόταση του Κουμπερτέν για την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στο πρώτο Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο. Κατόρθωσε να πείσει όλους –Έλληνες και ξένους- για την ανάγκη να διεξαχθούν οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αθήνα. Ο Βικέλας ήταν ο πρώτος πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

---

2. ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΩΣ HALLMARK EVENT: ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.

2.1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ HALLMARK EVENT. ΟΡΙΣΜΟΣ

Hallmark event, είναι ένα γεγονός το οποίο κατ' αρχάς χαρακτηρίζεται από περιορισμένη χρονική διάρκεια. Δεύτερον, προσελκύει ένα σημαντικό αριθμό επισκεπτών κατά την διάρκεια του. Τρίτον, ένα hallmark event μπορεί να έχει και μελλοντικό οικονομικό, πολιτιστικό, πολιτικό και κοινωνικό αντίκτυπο εκεί που διοργανώνεται. Επιπλέον, ένα hallmark event, προκειμένου να πραγματοποιηθεί, απαιτεί μεγάλες επενδύσεις. Τέλος, αν και τοπικό στην διεξαγωγή του, έχει διεθνή χαρακτήρα. Οι ΟΑ έχουν καταταχτεί στη κατηγορία των hallmark events. Από τον ορισμό και μόνο αντιλαμβανόμαστε ότι οι επιπτώσεις ενός hallmark event στον τουρισμό μπορεί να είναι σημαντικές ως προς δυο παράγοντες:

- ü Σύμφωνα με την θεωρία του Κύκλου προϊόντος (την οποία θα αναλύσουμε στα επόμενα κεφάλαια), μπορεί να προσδώσει τον τόπο όπου διοργανώνεται το γεγονός μια “μοναδικότητα”, επηρεάζοντας κατά συνέπεια την σχέση του με άλλους ανταγωνιστικούς τόπους τουριστικού προορισμού.
- ü Αυτή η μοναδικότητα είναι δυνατό να ταυτιστεί με την ποιοτική αναβάθμιση του τόπου οργάνωσης, επιδρώντας θετικά τόσο στο εισόδημα των τουριστών (υψηλή ελαστικότητα εισοδήματος) όσο και στην φύση του ίδιου του τουριστικού προϊόντος, σε όρους Κύκλου Προϊόντος.

Εξετάζοντας τις επιπτώσεις ενός hallmark event ξεχωρίζουμε τις ακόλουθες:

1. Το hallmark event έχει ένα συγκεκριμένο χαρακτήρα (π.χ. αθλητικό γεγονός) και οι επιπτώσεις που είναι διαχρονικές.
2. Ένα hallmark event επιδρά χωροτεχνικά στον τόπο που το διοργανώνει.
3. Ένα hallmark event απαιτεί την συμμετοχή δημόσιων και ιδιωτικών φορέων.
4. Ένα hallmark event μπορεί να προσελκύσει και άλλα γεγονότα.
5. Ένα hallmark event επιφέρει στον τόπο που το διοργανώνει διεθνή αναγνώριση και καινούργια ταυτότητα και πολλές φορές δημιουργεί συναίσθημα.

Οι ΟΑ επιφέρουν όλες τις παραπάνω επιπτώσεις, οι οποίες είναι εξίσου σημαντικές για τον τουρισμό. Γεγονότα όπως οι ΟΑ δύνανται να προσελκύσουν σημαντικό αριθμό τουριστών καθώς και αποτελέσουν την αφετηρία για την ανάπτυξη άλλων γεγονότων και δραστηριοτήτων που μπορούν να συγκινήσουν τουριστικά. Το τουριστικό όφελος μεγιστοποιείται στην περίπτωση των ΟΑ, λόγω του διεθνούς τους χαρακτήρα. Παράλληλα οι διοργανωτές πρέπει να δείξουν ότι έχουν διασφαλίσει επαρκώς την οργανωτική δομή, ότι έχουν εξασφαλίσει ικανούς οικονομικούς πόρους και τέλος ότι το γεγονός υποστηρίζεται με την ανάλογη εκστρατεία διαφήμισης και προώθησης.

Ο διεθνής χαρακτήρας των αγώνων επιδρά και στη διεθνή αναγνώριση του τόπου που τους οργανώνει. Στην περίπτωση της Ελλάδας, βέβαια, οι ΟΑ δεν πρόκειται να γνωστοποιήσουν για πρώτη φορά τον τόπο ως τουριστικό προορισμό αλλά σίγουρα δύνανται να διαμορφώσουν μια διαφορετική εικόνα της Αθήνας και της Αττικής ευρύτερα ως τόπο προορισμού. Μέχρι σήμερα η Αθήνα αποτελούσε κυρίως ενδιάμεσο σταθμό και όχι τελικό προορισμό.

Μπορούμε να κατατάξουμε τις επιπτώσεις των ΟΑ στη τουριστική ζήτηση σε 3 κατηγορίες:

1. Επιπτώσεις κατά την διάρκεια των αγώνων: Σε αυτήν την περίπτωση σχεδόν όλες οι μελέτες και στατιστικά στοιχεία έδειξαν αύξηση κατώτερη των προβλέψεων, δηλαδή περιορισμένη προσέλευση.
2. Επιπτώσεις πριν τους αγώνες.
3. Επιπτώσεις μετά τους αγώνες.

Ο στόχος στην περίπτωση των Αθηνών είναι να δράσουν οι ΟΑ ως δυναμικός παράγοντας αύξησης της τουριστικής ζήτησης, με μακροχρόνιο αντίκτυπο. Προκειμένου όμως να μεγιστοποιηθούν και τα βραχυπρόθεσμα οφέλη (κατά την διάρκεια των ΟΑ) θα πρέπει να οργανωθεί κατάλληλα η υποδομή, ώστε να αποφευχθούν οι ανασταλτικοί παράγοντες που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Τα έργα υποδομής που συνοδεύουν τους αγώνες στην Αθήνα αλλά και τα γενικότερα έργα υποδομής που δημιουργούνται στην χώρα, σε συνδυασμό με την πολιτιστική παράδοση της Αθήνας θα πρέπει να ενθαρρύνουν μια διαρκή τουριστική ανάπτυξη για την Αθήνα και την ευρύτερη Αττική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

---

3. Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

3.1. ΛΟΣ ΆΝΤΖΕΛΕΣ 1984

Η μεγαλύτερη, ίσως προσφορά των Ολυμπιακών Αγώνων που έγιναν στο Λος Άντζελες το 1984 είναι ότι έγινε συνείδηση σε όλους ότι ένα μεγάλο αθλητικό γεγονός μπορεί να έχει μεγάλη οργανωτική επιτυχία, χωρίς ταυτόχρονα να έχει και οικονομικές απώλειες (ελλείμματα). Το αντίθετο μάλιστα. Οι Αγώνες μπορεί να αφήνουν και κέρδη. Κύρια πηγή εσόδων ήταν τα τηλεοπτικά δικαιώματα που για τους Αγώνες του Λος Άντζελες έφθασαν στα 225 εκατομμύρια δολάρια.

Στο Λος Άντζελες ταξίδεψαν 400 χιλιάδες θεατές για να παρακολουθήσουν τους Αγώνες, αντί των 625 χιλιάδων που είχαν αρχικά προβλέψει. Ακόμη και οι πωλήσεις των εισιτηρίων ήταν κάτω του αναμενόμενου. Μόνο το 75% των εισιτηρίων είχαν πωληθεί και φυσικά πολύ λιγότερα χρησιμοποιήθηκαν. Εκείνο, όμως, που έχει ενδιαφέρον είναι ότι η πλειοψηφία των επισκεπτών δεν έμενε σε καταλύματα, αλλά σε φίλους και οικογένειες.

Η μέση διαμονή ήταν 6 μέρες, όταν οι Αγώνες είχαν διάρκεια 16 ημέρες. Εκείνο που είναι σημαντικό είναι ότι η καταναλωτική συμπεριφορά των επισκεπτών των Αγώνων ήταν διαφορετική από τη συνηθισμένη τουριστική συμπεριφορά, ιδιαίτερα για εστιατόρια και άλλου είδους διασκέδαση που μπορεί να προσφέρει μια πόλη, εκτός φυσικά από τους Αγώνες. Την περίοδο των Αγώνων στο Λος Άντζελες δεν παρατηρήθηκε καμία ιδιαίτερη κίνηση στον κύκλο εργασιών των υπηρεσιών που συνήθως καταναλώνουν οι τουρίστες. Η τηλεοπτική κάλυψη των αγώνων είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του διαθέσιμου χρόνου για άλλες δραστηριότητες εκ μέρους των επισκεπτών.

3.2. SEOUL 1988

Οι Ο.Α. της Κορέας το 1988 επηρέασαν την χώρα σε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, πολιτιστικό και διεθνές επίπεδο. Αναλύοντας πρώτα το διεθνές επίπεδο, οι Ο.Α. του 1988 έδωσαν στην χώρα την ευκαιρία να βελτιώσει τις σχέσεις της με τις Ανατολικές χώρες και την Κίνα και ταυτόχρονα να βελτιώσει την εικόνα της. Σε κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο οι αγώνες τόνισαν την εθνική ενότητα και υπερηφάνεια στην χώρα. Επίσης μέσω των τελετών έναρξης και λήξεως καθώς και των άλλων πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων τονίστηκε η περηφάνια των πολιτών για την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας, ενώ ταυτόχρονα γνώρισαν τις πολιτιστικές παραδόσεις άλλων χωρών. Άλλα θετικά αποτελέσματα περιλαμβάνουν τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής της Κορέας, με τη βελτίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και της ελευθερίας του τύπου.

Σε οικονομικό επίπεδο παρατηρήθηκε ότι, κατά την διάρκεια της περιόδου 1928-88 η παραγωγή που ήταν αποτέλεσμα των έργων των Ο.Α. αντιπροσώπευσε περίπου 0,4% του ΑΕΠ. Επίσης κατά την ίδια περίοδο 336000 νέες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν. Χαρακτηριστική ήταν η ανάπτυξη εκείνων των κλάδων που συνδέθηκαν με τους Ο.Α., όπως ο κλάδος των ηλεκτρονικών, επικοινωνίας, αθλητικών αγαθών και φυσικά τουρισμού. Συγκεκριμένα ο τουριστικός κλάδος ευνοήθηκε πολύ από την οικοδόμηση νέων ξενοδοχειακών μονάδων προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες των Ο.Α.

Το 1988, έτος των Seoul Asian Games, οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών αυξήθηκαν κατά 16,4% ενώ τα έσοδα σχεδόν διπλασιάστηκαν. Αυτό οφείλεται και στο γεγονός ότι η μέση τουριστική δαπάνη το 1985 ήταν \$550, το 1986 \$932 και το 1987 \$1227. Η τουριστική ζήτηση εξ αιτίας των Ο.Α. υπολογίστηκε περίπου στους 100000 επισκέπτες. Τον Σεπτέμβριο, με την έναρξη των αγώνων, παρατηρήθηκε μια πτώση στις τουριστικές αφίξεις, εξ αιτίας των ειδήσεων περί πολιτικής αστάθειας μέσω των διεθνών μέσων ενημέρωσης.

Η Κορέα καθιερώθηκε ως ένας ασφαλής και ευχάριστος προορισμός χάρη στην επιτυχία των αγώνων. Οι αγώνες δημιούργησαν την ευκαιρία να χτιστεί ένας σημαντικός αριθμός ξενοδοχείων, κυρίως πολυτελείας, ίσως με 42% του συνόλου των διαθέσιμων δωματίων στην Seoul. Επίσης αναπτύχθηκε η παραδοσιακή βιοτεχνία-βιομηχανία που σχετίζεται με τον τουρισμό. Συγκεκριμένα η κυβέρνηση της Κορέας προσπάθησε να διατηρήσει την παραδοσιακή χειροτεχνία κάθε περιοχής, καθώς και να συνδέσει τις περιοχές που παρήγαγαν παραδοσιακά είδη με κύριες τουριστικές περιοχές. Παράλληλα υπήρξε ανάπτυξη εμπορικών κέντρων καθώς κι αφορολογήτων ειδών, εξ αιτίας των αγορών των συμμετεχόντων και των τουριστών.

3.3. ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ 1992

Η Βαρκελώνη αποτελεί τον εμπορικό και βιομηχανικό πυρήνα της Καταλονίας. Μεταξύ του 1975 και του 1985 οι αρχές της πόλης, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την παρακμή της Βαρκελώνης, ανέλαβαν διάφορα μέτρα για να τονώσουν την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα στην πόλη. Έμφαση δόθηκε στην χωροτεχνική υποδομή αλλά και στην ανακαίνιση των μνημείων και των ιστορικών κτιρίων της πόλης. Το γεγονός ότι η Βαρκελώνη μετατρεπόταν από βιομηχανική πόλη σε πόλη των υπηρεσιών, οδήγησε στην απελευθέρωση αρκετών εκτάσεων και ενθάρρυνε την αποκέντρωση της πόλης. Αυτή η εντατική δραστηριότητα αναδιάρθρωσης της πόλης ανέπτυξε ικανότητες στην τέχνη και το σχέδιο και μέσα σε αυτό το κλίμα ανάκαμψης άρχισε να γεννιέται και σταδιακά να υλοποιείται η ιδέα να αναλάβει η Βαρκελώνη την διοργάνωση των Ο.Α. του 1992. Στις 17 Οκτωβρίου του 1986 η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) την επέλεξε ως διοργανώτρια πόλη των XXV Ο.Α. Η ανάληψη των Ο.Α. αποτέλεσε το καλύτερο κίνητρο εντατικοποίησης των προσπαθειών πολεοδομικής αναμόρφωσης.

Η εμπειρία της Βαρκελώνης είναι η πιο χρήσιμη για την Αθήνα του 2004 από όλες τις άλλες πόλεις που οργάνωσαν Ολυμπιακούς Αγώνες στο παρελθόν. Οι αγώνες άλλαξαν τις τουριστικές δυνατότητες της Βαρκελώνης που από την αφάνεια έγινε μία από τις σημαντικότερες πόλεις τουριστικού προορισμού της Ευρώπης και τόπος διεθνών εμπορικών και επιστημονικών συναντήσεων. Αρκεί να αναφερθεί ότι το

1997 στη Βαρκελώνη έγιναν 1000 συνέδρια και διεθνείς συναντήσεις. Ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 373 το 1990.

Δεν υπερβολή να ειπωθεί ότι η πόλη γκρεμίστηκε και ξανακτίστηκε από την αρχή με νέους περιφερειακούς δρόμους 25 χιλιομέτρων, την κατασκευή 25 αθλητικών έργων που συμπεριλάμβαναν την ανακαίνιση του Ολυμπιακού Σταδίου και τη δημιουργία ενός κλειστού 18000 θέσεων. Νέα ξενοδοχεία κτίστηκαν που πρόσθεσαν 4000 κλίνες την περίοδο 1990-1992. Το αεροδρόμιο ανακατασκευάστηκε και δύο τηλεπικοινωνιακοί πύργοι κτίστηκαν. Τα έργα με τα οποία άλλαξε η όψη της πόλης δεν έχουν ακόμη τελειώσει και η συνολική επένδυση έφτασε στο ύψος των 8 δισεκατομμυρίων δολαρίων, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα 2 δισεκατομμύρια των δαπανών της Οργανωτικής Επιτροπής. Η συνολική οικονομική επίδραση, που συμπεριλαμβάνει και τις πολλαπλασιαστικές επιδράσεις, ανήλθε στο ποσό των 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Πίνακας 3.1

Τουρίστες της Βαρκελώνης κατά Περιοχή Προσέλευσης, 1990-1997 (%)

Χρόνος	Ημεδαποί (Ισπανία)	Αλλοδαποί	Ευρώπη	ΗΠΑ	Ιαπωνία	Λοιπές Χώρες
1990	51,2	48,8	-	5,9	2,6	-
1991	51,3	51,3	-	5,7	-	-
1992	43,8	56,2	39,0	5,0	4,5	6,9
1993	38,5	61,5	-	8,7	-	-
1994	38,5	61,5	44,1	8,9	2,1	6,4
1995	37,0	63,0	40,1	9,5	1,8	11,6
1996	36,9	63,1	41,4	9,0	2,2	10,5
1997	42,6	57,4	34,9	10,2	1,8	10,5

3.4. ΑΤΛΑΝΤΑ 1996

Η Ατλάντα θα μείνει στην ιστορία ως οι Ολυμπιακοί Αγώνες που σκοπό είχαν μόνο το κέρδος. Η οργανωτική πλευρά των Αγώνων δεν ικανοποίησε την συντριπτική αυτόν που συμμετείχαν. Μάλλον αποτελούν παράδειγμα προς αποφυγή. Τους Αγώνες παρακολούθησαν 1,5 δισεκατομμύρια τηλεθεατές από 220 χώρες τις 17 μέρες των Αγώνων. Ο συνολικός προϋπολογισμός ήταν της τάξης των 1,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων, εκ των οποίων το 40% περίπου καλύφθηκε (628 εκατομμύρια δολάρια) από χορηγίες.

Αλλά ακόμη και στον τομέα της μεγιστοποίησης του κέρδους δεν θεωρούνται ότι πέτυχαν το σκοπό τους. Η μελέτη του Ratajczak (1996) έδειξε ότι δεν υπήρξε σημαντική αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά παρατηρήθηκε μια μετατόπιση της καταναλωτικής δαπάνης από άλλου είδους διασκέδαση προς τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αρχικά είχαν προβλέψει ότι μόνο το 35% των επισκεπτών θα έμενε ε φίλους και οικογένειες. Ο πραγματικός αριθμός έφθασε στο 70%. Οι θεατές από την Πολιτεία της Γεωργίας όπου έγιναν οι Αγώνες αποτέλεσαν το 45% του συνόλου των θεατών, αντί του ενός τρίτου που είχε αρχικά υπολογισθεί.

3.5. SYDNEY 2000

Στις 23 Σεπτεμβρίου 1993, η Διεθνής Ολυμπιακή επιτροπή ανέθεσε την τέλεση των Ο.Α. στην πόλη του Σίδνεϋ από τις 15 Σεπτεμβρίου μέχρι την 1^η Οκτωβρίου του 2000.

Το Σίδνεϋ είναι μια σύγχρονη μεγαλούπολη με 4 εκατομμύρια κατοίκους που προέρχονται από 100 διαφορετικές ενότητες. Το Σίδνεϋ ανήκει στην Πολιτεία της Νέας Νότιας Ουαλίας, μία από τις οκτώ διοικητικές περιοχές της Αυστραλίας, που γεωγραφικά βρίσκεται στη νοτιοανατολική ακτή της Αυστραλίας.

Την ευθύνη οργάνωσης των Αγώνων ανέλαβε η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων του Σύδνεϋ-Sydney Organizing Committee for the Olympic games (SOCOG).

Σχετικά με τον τουρισμό, οι τουρίστες που προσήλθαν για τους αγώνες ταξινομούνται σε 3 κατηγορίες : επισκέπτες πριν τους αγώνες, επισκέπτες κατά τη διάρκεια των αγώνων και τέλος επισκέπτες μετά τους αγώνες. Οι επισκέπτες και κατά τη διάρκεια των αγώνων θεωρούνται οι άμεσα συνδεδεμένοι με τους αγώνες και συμπεριλαμβάνουν εκτός από τους θεατές, την ολυμπιακή οικογένεια, τα μέλη του τύπου κ.λ.π. Σχετικά με την άφιξη επισκεπτών πριν από τους αγώνες, ο αριθμός τους ήταν περίπου 20.000 ανά έτος, από τους οποίους το 87% ανήκει στην ευρύτερη ολυμπιακή οικογένεια. Η μέση ετήσια δαπάνη ήταν περίπου 1,8 εκατομμύρια για την Αυστραλία για μια περίοδο 6 ετών πριν τους αγώνες. Η μέση διαμονή ήταν 5 ημέρες για την ευρύτερη ολυμπιακή οικογένεια και 4 για τους θεατές. Ο συνολικός αριθμός των επισκεπτών κατά την διάρκεια των αγώνων ήταν περίπου 84500 εκ των οποίων 48700 απλοί θεατές. Η μέση διάρκεια διαμονής ήταν 16 ημέρες για την ευρύτερη ολυμπιακή οικογένεια και 12 μέρες για τους θεατές.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η σχετικά μακρά διαμονή για τους θεατές ίσως οφείλεται στην γεωγραφική θέση της Αυστραλίας. Το δε εισόδημα από τις αφίξεις ανήλθε γύρω στα 134,4% εκατομμύρια. Το μεγαλύτερο μερίδιο διαμονής το καρπώθηκε η επαρχία της Νέας Νότιας Ουαλίας, όπου και διεξήχθησαν οι αγώνες. Η προέλευση κατατάσσεται σε διεθνή και εγχώρια. Τέλος, η δαπάνη διαμονής ήταν σχετικά χαμηλή διότι, οι επισκέπτες των Ο.Α. τείνουν να μένουν σε χαμηλού κόστους καταλύματα ή και με φίλους.

Πίνακας 3.2

Επισκέπτες-Θεατές των Ο.Α. του 2000 στο Σίδνεϋ κατά Περιοχή Προέλευσης

Περιοχή προσέλευσης	Ποσοστό	Αριθμός Τουριστών
Ευρώπη	25%	33000
Βόρεια Αμερική	15%	19800
Ιαπωνία	20%	26400
Ασία	30%	39600
Λοιπές Χώρες	10%	13200
Σύνολο	100%	132000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

---

4. ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ 2004 ΚΑΙ Η ΑΘΗΝΑ: Η ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με βάση τον τρίτο νόμο του φακέλου υποψηφιότητας της Αθήνας για τη ανάληψη των Ο.Α., αναλαμβάνεται η ευθύνη να διοργανωθούν αγώνες χωρίς την ύπαρξη κάποιου προβλήματος. Σημαντικό παράγοντα της ομαλής και επιτυχούς εξέλιξης των αγώνων αποτελεί η τουριστική εμπειρία της Ελλάδας ως ενός από τους πλέον δημοφιλείς και έμπειρους τόπους φιλοξενίας. Παράλληλα μια σειρά έργων υλικοτεχνικής υποδομής θα διασφαλίσουν την οργάνωση των αγώνων με βάση τα κριτήρια που θέτει η ΔΟΕ αλλά και το Ολυμπιακό πνεύμα που έχει ως γενέτειρα του την Ελλάδα.

Όπως και στην περίπτωση της Βαρκελώνης και της Καταλονίας, η Αθήνα και η Αττική πρόκειται να ωφεληθούν από τις επενδύσεις που συνοδεύουν τους αγώνες και από τον διεθνή αντίκτυπο που αυτοί επιφέρουν. Τα μεγάλα έργα –αθλητικά και μη– έχουν ως στόχο να αναβαθμίσουν την ποιότητα ζωής στην Αθήνα τόσο για τους πολίτες της όσο και για τους επισκέπτες της, εγχώριους και αλλοδαπούς. Τα έργα υποδομής θα διαμορφώσουν την συνολική εικόνα της Αθήνας και της Αττικής και θα της προσδώσουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ικανά να τροποποιήσουν την σύνθεση του τουριστικού της προϊόντος. Δεδομένου ότι πολλά από αυτά τα έργα πρόκειται να γίνουν με αυτοχρηματοδότηση, ενθαρρύνουν τη θεμελίωση ενός μακρόχρονου στρατηγικού σχεδιασμού για το μέλλον της Αθήνας και της Αττικής, μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων φορέων, δημόσιου και ιδιωτικού.

4.2 ΈΡΓΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Τα κυριότερα έργα που θα πραγματοποιηθούν και θα έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τους Ο.Α. χωρίζονται στις ακόλουθες κατηγορίες :

A. Δημόσια έργα που έχουν έμμεση σχέση με τους Ο.Α. και κατασκευάζονται σε όλη την ελληνική επικράτεια.

1. **Το αεροδρόμιο των Σπάτων :** Βρίσκεται στα Σπάτα, 30 χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας, 32,5 χιλιόμετρα από το Ολυμπιακό χωριό, 22,5 χιλιόμετρα από το Ολυμπιακό Στάδιο και 32 χιλιόμετρα από τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις στο Φάληρο. Αναμένεται να αποπερατωθεί το 2000. Κατά την πρώτη περίοδο της λειτουργίας του, θα έχει δύο διαδρόμους και θα μπορεί να εξυπηρετεί 16 εκατομμύρια επιβάτες. Με τις προβλεπόμενες επεκτάσεις θα μπορεί να εξυπηρετεί 50 εκατομμύρια επιβάτες το χρόνο.
2. **Σιδηροδρομικό δίκτυο:** Μέχρι το 2002 θα έχουν δαπανηθεί 2 δισεκατομμύρια δολάρια για την αναβάθμιση του δικτύου. Μέχρι το 2004 αναμένεται να έχουν ολοκληρωθεί οι συνδέσεις του ταχέως σιδηροδρομικού δικτύου.
3. **Οδικό δίκτυο :** Τα πιο σημαντικά έργα που τα εξής :
  - Η Εγνατία οδός, μήκους 70 χιλιομέτρων που θα συνδέει την ανατολή με την δύση και θα διασχίζει την Βόρειο Ελλάδα.
  - Η ανάπτυξη του υπάρχοντος δικτύου 800 χιλιομέτρων που συνδέει την Πάτρα, την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη.

B. Δημόσια έργα που έχουν έμμεση σχέση με τους Ο.Α. και κατασκευάζονται στην Αττική

1. Ο περιφερειακός Σταυρού –Ελευσίνας –αεροδρομίου, μήκους 53,5 χιλιομέτρων
2. Ο περιφερειακός Υμηττού 12,5 χιλιομέτρων. Και οι δύο αυτοκινητόδρομοι θα συνδέονται με το υπάρχον οδικό δίκτυο μέσω 32 εξόδων.

Γ. Δημόσια έργα που έχουν έμμεση σχέση με τους Ο.Α. και κατασκευάζονται στην Αθήνα.

1. **Το μετρό :** Δύο νέες γραμμές δημιουργούνται με 18 σταθμούς και θα αρχίσει να λειτουργεί το 1999.
2. **Τραμ :** Ένας εναλλακτικός τρόπος για να εξυπηρετηθούν ώρες αιχμής που δεν καλύπτονται από το μετρό.
3. **Οδικές αρτηρίες,** όπως η κατασκευή της Λ. Κηφισού σε όλο το μήκος (από την Νέα Παραλιακή Λεωφόρο Σαρωνικού μέχρι την Ελεύθερη Λεωφόρο Ελευσίνας-Σταυρού- Σπάτων), η παραλιακή λεωφόρος Ποσειδώνος από τον ανισόπεδο κόμβο Συγγρού μέχρι τον Άγιο Κοσμά, η λεωφόρος Κύμης από την οδό Πλαπούτα μέχρι την Εθνική οδό, η οδός προσπέλασης στο Ολυμπιακό χωριό από την εθνική μέχρι την είσοδό του, η κυκλοφοριακή βελτίωση προσβάσεων στο Ολυμπιακό Στάδιο, η οδός σύνδεσης του Ολυμπιακού Ιππικού Κέντρου με την οδό Μαρκόπουλου -Πορτοράφη και τέλος, η βόρεια παράκαμψη Μαρκόπουλου και η διαπλάτυνση της οδού Μαρκόπουλου-Πορτοράφη.

Δ. Τα Ολυμπιακά έργα: καινούργια έργα και βελτιώσεις υπαρχουσών εγκαταστάσεων

Σύμφωνα με την δεύτερη έκθεση προόδου του *Αθήνα 2004* στην Εθνική Επιτροπή των Ο.Α. του 2004, η πλειονότητα των αθλητικών εγκαταστάσεων (περίπου το 73%) υπάρχει ήδη και είναι υπό την ευθύνη της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού (ΓΓΑ). Η ΓΓΑ θα κατασκευάσει 2 νέες εγκαταστάσεις, μία για το Πινγκ-Πονγκ και τη ρυθμική γυμναστική (Γαλάτσι) και μια άλλη για την Άρση Βαρών (Νίκαια). Η ΓΓΑ είναι

υπεύθυνη για τυχόν επισκευές, επεκτάσεις, συντήρηση και εξοπλισμό των υπαρχουσών εγκαταστάσεων.

Οι υπάρχουσες αθλητικές εγκαταστάσεις που χρειάζονται συντήρηση ή επεκτάσεις είναι 12: Το Ολυμπιακό κέντρο τένις, το στάδιο Καραϊσκάκη για το Χόκεϊ, το Ολυμπιακό κέντρο σκοποβολής στο Μαρκόπουλο, το στάδιο της Πάτρας, το Πανθεσσαλικό στάδιο, το στάδιο της Θεσσαλονίκης, το στάδιο της ΑΕΚ, το αθλητικό κέντρο Περιστερίου, το αθλητικό κέντρο του Αγίου Κοσμά για τη διεξαγωγή του τριάθλου, το αθλητικό κέντρο στο Γουδί για τη διεξαγωγή του μοντέρνου πεντάθλου, η εθνική οδός στο Σχηματάρι για την ποδηλασία και ο δρόμος στην Πάρνηθα για το mountain bike.

Οι εγκαταστάσεις που χρειάζονται εξοπλισμό είναι κυρίως 6: Το Ολυμπιακό στάδιο, το κλειστό ολυμπιακό γήπεδο basket, το Ολυμπιακό κέντρο κολύμβησης, το ολυμπιακό ποδηλατοδρόμιο, το στάδιο Ειρήνης και Φιλίας και το Παναθηναϊκό στάδιο.

Τέλος, η ΓΓΑ είναι αρμόδια για το Κέντρο Ραδιοτηλεοπτικών Μεταδόσεων στις εγκαταστάσεις της HELEXPO και για το κέντρο τύπου μέσα στο ΟΑΚΑ.

4.3 ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΧΩΡΙΟ (ΟΧ)

Σύμφωνα με την πρόταση υποψηφιότητας, το ΟΧ τοποθετείται στο βορειοδυτικό άκρο του λεκανοπεδίου, δίπλα στον οικισμό των Θρακομακεδόνων. Από το 1956 με την πρόταση του Ανδρέα Σώκου, έως σήμερα, γίνεται λόγος για την ανάπτυξη και επέκταση της πόλη προς την κατεύθυνση του ΟΧ. Σύμφωνα με την Οργανωτική Επιτροπή των ΟΑ (Αθήνα 2004) του 2004, το ΟΧ παραμένει στον ίδιο χώρο με ελαφρά χωροθετημένα τα όριά του προς τον Νότο και αύξηση της συνολικής του έκτασης. Ο στόχος είναι το ΟΧ να κτιστεί ως πρότυπο και αναμένεται να φιλοξενήσει κατά την διάρκεια των Αγώνων 15000 άτομα.

Αναφορικά με την μετά- Ολυμπιακή χρήση των έργων έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις . Η περιοχή εγκατάστασης του ΟΧ είχε κεντρίσει το ενδιαφέρον των ειδικών από την δεκαετία του 1960. Σύμφωνα με τους Ματρακίδη, (ΤΕΕ, 1998) ο κ. Δοξιάδης είχε προτείνει τη δημιουργία ενός νέου διοικητικού κέντρου στο Τατόι σε απόσταση 12 χιλιομέτρων από το υφιστάμενο κέντρο, στα πλαίσια μιας γραμμικής εξέλιξης της Αθήνας προς το Βορρά και μιας προβλεπόμενης αναδιάρθρωσης της πόλης έως το 2060. Το 1972-75 θυγατρικές εταιρίες της Κτηματικής Τράπεζας πρότειναν την δημιουργία μιας πρότυπης οικιστικής μονάδας, με παράλληλη δημιουργία διοικητικού και εμπορικού κέντρου αλλά και εγκαταστάσεων ανώτατης παιδείας. Τέλος οι Ματρακίδης, προτείνουν είτε την μετατροπή του ΟΧ σε νέο κέντρο ιδιωτικών και δημόσιων υπηρεσιών αναψυχής και αθλητισμού, είτε σε πρότυπη οικιστική μονάδα εφαρμογής νέων οικολογικών τεχνολογιών, είτε, τέλος, σε μια σημαντική τεχνόπολη ή ένα τεχνολογικό πάρκο.

Για το κωπηλατικό κέντρο στο Σχοινιά οι Λουκάκης (ΤΕΕ, 1998), με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος, προτείνουν την χρήση του για δραστηριότητες αθλητισμού και αναψυχής.

Για το παραλιακό μέτωπο του Φαλήρου οι Αργυράκος (ΤΕΕ, 1998) προβλέπουν, ανάλογα με τις τελικές προδιαγραφές των εγκαταστάσεων, την δημιουργία “νέων πάρκων χρήσεων της επόμενης μέρας που θα ενώσουν την παράλια πόλη με τη θάλασσα” προσφέροντας στην Αθήνα “τους χώρους αναψυχής που φάνηκε πως έχασε πριν 60 χρόνια περίπου”

Λοιπά έργα.

Συμπεριλαμβάνονται έργα πολιτιστικού χαρακτήρα και ανάπλασης (όπως η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων στην Αθήνα) πιθανή ανέγερση ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, συνεδριακών κέντρων, κ.λ.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

---

5. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ-ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ

5.1 Ο ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ.

Σύμφωνα με τα σχέδια εγκατάστασης των επισκεπτών κατά τη διάρκεια των αγώνων, ο αριθμός των επισήμων επισκεπτών (εκτός των αθλητών) έχει εκτιμηθεί στους 33.890. Η κατανομή τους, όπως φαίνεται στον πίνακα, θα γίνει στην Αθήνα, στην Αττική και σε περιοχές κοντινές στην Αθήνα. Η Επιτροπή Οργάνωσης έχει υπολογίσει την ξενοδοχειακή υποδομή των τριών αυτών γεωγραφικών περιοχών όπου θα φιλοξενηθεί η ευρύτερη ολυμπιακή οικογένεια αλλά και απλοί τουρίστες σε 40.430 δωμάτια ξενοδοχείων κατηγορίας ΑΑ, Α, Β, Γ (πίνακας 1.1)

Πίνακας 5.1

		Διαθεσιμότητα και Σχεδιασμός Στέγασης				
		5 αστέρων	4 αστέρων	3 αστέρων	2 αστέρων	σύνολο
<u>Βασικό Σχέδιο 5-30 λεπτά</u>	Σύνολο διαθέσιμων δωματίων	3.791	2.285	3.801	5.400	15.277
	Δωμάτια κρατημένα για την Ολυμπ. Οικογένεια	3.845	1.593	0	0	5.438
	Υπολειπόμενα διαθέσιμα δωμάτια	0	692	3.801	5.400	9.893
<u>Συμπληρωμα- Τικο σχέδιο 30-75 λεπτά</u>	Σύνολο διαθέσιμων δωματίων	1.098	3.168	3.641	4.579	12.486
	Δωμάτια κρατημένα για την Ολυμπ. Οικογένεια	1.045	3.168	0	0	4.213
	Υπολειπόμενα διαθέσιμα δωμάτια	53	0	3.641	4.579	8.273
<u>Πρόσθετο σχέδιο 45-90 λεπτά</u>	Σύνολο διαθέσιμων δωματίων	554	1.997	3.826	6.290	12.667
	Δωμάτια κρατημένα για την Ολυμπ. Οικογένεια	0	0	3.826	6.290	10.116
	Υπολειπόμενα διαθέσιμα δωμάτια	554	1.997	0	0	2.551
<u>Σύνολο</u>	Σύνολο διαθέσιμων δωματίων	5.443	7.450	11.268	16.269	40.430
	Δωμάτια κρατημένα για την Ολυμπ. Οικογένεια	4.890	4.761	3.826	6.290	19.767
	Υπολειπόμενα διαθέσιμα δωμάτια	554	2.689	7.442	2.272	20.664

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα τρία σχέδια οργάνωσης της διαμονής ανά κατηγορία ξενοδοχείων, η κατάσταση διαμορφώνεται ως εξής :

- Από ένα σύνολο 5.433 δωματίων ΑΑ κατηγορίας, 554 θα παραμείνουν ελεύθερα για τουριστική χρήση. Αυτά τα δωμάτια βρίσκονται εκτός Αθήνας και μάλιστα εκτός Αττικής.
- Από ένα σύνολο 7.450 δωματίων Α κατηγορίας, 2.689 θα παραμείνουν διαθέσιμα για τουριστική χρήση, εκ των οποίων μόνο 692 βρίσκονται στην Αθήνα.
- Από ένα σύνολο 11.268 δωματίων Β κατηγορίας, 7.442 θα παραμείνουν διαθέσιμα για τουριστική χρήση, εκ των οποίων 3.801 βρίσκονται στην Αθήνα.
- Από ένα σύνολο 16.269 δωματίων Γ κατηγορίας 9.979 θα παραμείνουν διαθέσιμα για τουριστική χρήση, εκ των οποίων 5.400 βρίσκονται στην Αθήνα.

Με βάση υπολογισμούς που έγιναν για την περίπτωση της Βαρκελώνης, εκτιμήσαμε την ολυμπιακή περίοδο σε 26 μέρες, εκ των οποίων 16 είναι οι μέρες των αγώνων και 10 οι μέρες που χαρακτηρίζουμε ως την επιπλέον χρονική περίοδο πριν και μετά τους αγώνες. Η μέση διάρκεια διαμονής υπολογίστηκε τις 2,5 νύχτες για την Βαρκελώνη. Διαιρώντας λοιπόν την ολυμπιακή περίοδο με τον μέσο αριθμό διανυκτερεύσεων έχουμε τον μέσο αριθμό επισκεπτών, που στην περίπτωση της Βαρκελώνης υπολογίστηκε σε 10,4 επισκέπτες ανά κλίνη.

Σύμφωνα με το φάκελο υποψηφιότητας, αναμένονται να βρεθούν στη χώρα κατά τη διάρκεια των αγώνων, 145.000 θεατές και επισκέπτες. Στη συνέχεια, με βάση το σύνολο των διαθέσιμων ελεύθερων δωματίων (20.664), εκτιμάται πως η κατανομή τους θα γίνει όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 1.2. Βλέπουμε ότι τα δωμάτια κατηγορίας ΑΑ και προβλέπεται να είναι δίκλινα, ενώ τα δωμάτια των υπολοίπων κατηγοριών θα χρησιμοποιηθούν ως μονόκλινα. Έτσι θα υπάρχει η δυνατότητα να φιλοξενηθούν 25.000 θεατές. Αυτή η κατανομή, από άποψη διανυκτερεύσεων, σημαίνει ότι θα υπάρχει διανυκτέρευση 16 ημερών, καλύπτοντας όλη την κύρια περίοδο των αγώνων.

Πίνακας 5.2

ΥΠΟΔΟΜΗ ΣΕ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ				
ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΥΠΟΔΟΜΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ		ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΟΠΛΟΙΑ	ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΑ ΣΠΙΤΙΑ	ΚΑΜΠΙΝΓΚ
	5* 4* 3* 2* 1*			
ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ	1088 5378 7442 9979 1.113 25.000	15.000 145.000	100.000 120.000	5.000
ΔΩΜΑΤΙΑ	554 2689 7442 9.979 1.113 21.777	?	? ?	?

Παρόλα αυτό, οι προβλέψεις για τις τουριστικές αφίξεις και διανυκτερεύσεις κατά τον μήνα Αύγουστο του 2004 επιτρέπουν, κατά μέσο όρο 3,11 διανυκτερεύσεις για

την Αθήνα. Για την Αττική και τις περιοχές εκτός Αττικής που προβλέπεται να χρησιμοποιηθούν για φιλοξενία ο μέσος όρος διανυκτερεύσεων είναι 6,0 (μη συμπεριλαμβανόμενης της Αθήνας), για την υπόλοιπη Ελλάδα (εκτός της Αττικής) είναι 9,8. Αυτή η εκτίμησή στηρίχθηκε κατά συνέπεια στο μέσο όρο διανυκτερεύσεων και στον αριθμό των δωματίων που είναι διαθέσιμα για τους υπόλοιπους θεατές.

Ουσιαστικά μόνο η ξενοδοχειακή υποδομή καλύπτει με το παραπάνω (δεδομένου ότι έχουμε υποθέσει 100% πληρότητα) τον αριθμό των αναμενόμενων επισκεπτών. Επιπλέον η Οργανωτική Επιτροπή έχει προβλέψει και τη χρήση κρουαζιερόπλοιων, ενοικιαζόμενων δωματίων και camp sites. Δεδομένου ότι, σύμφωνα με τα ιστορικά δεδομένα, ποτέ μέχρι τώρα δεν έχει συμπληρωθεί 100% πληρότητα στα καταλύματα των εν λόγω περιοχών αυτή την περίοδο, δεν φαίνεται ότι θα υπάρξει πρόβλημα γενικότερης ξενοδοχειακής υποδομής κατά την διάρκεια των αγώνων.

5.2 Ο ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΠΡΙΝ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΟΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται σε αυτή την ενότητα είναι προβλέψεις που χρησιμεύουν στην εκτίμηση του τουριστικού αντίκτυπου για το τρίπτυχο Ελλάδα, την Αττική και την Αθήνα, για την περίοδο που αρχίζει ένα χρόνο πριν από τους αγώνες και φτάνει μέχρι 5 έτη μετά, δηλαδή από το 2003 έως το 2009.

Σύμφωνα με στοιχεία του Ε.Ο.Τ. και της Ε.Σ.Υ.Ε. τα σενάρια έχουν ως εξής :

Ελλάδα - Αριθμός επισκεπτών

Το 2003, το 47% των επισκεπτών θα είναι εγχώριοι και το 53% αλλοδαποί. Το 2009 τα ποσοστά γίνονται 35% και 65% αντίστοιχα. Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης για το σύνολο αλλά και για τις δύο κατηγορίες επισκεπτών (αλλοδαπών και εγχωρίων) ξεχωριστά θα είναι 3,0%, 6,7% και -1,8% αντίστοιχα. Οι αλλοδαποί επισκέπτες θα ενθαρρυνθούν να επισκεφτούν και την υπόλοιπη Ελλάδα μετά τους ΟΑ του 2004.

Αττική – Αριθμός επισκεπτών

Το 2003, το 39% των επισκεπτών θα είναι ημεδαποί και το 61% αλλοδαποί. Το 2009 τα ποσοστά γίνονται 34% και 66% αντίστοιχα. Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης για το σύνολο αλλά και για τις δύο κατηγορίες επισκεπτών (αλλοδαπών και εγχώριων) ξεχωριστά θα είναι 2,8%, 4,4% και 0,6% αντίστοιχα.

Παρατηρούμε ότι, χωρίς τους αγώνες, ο ρυθμός αύξησης των επισκεπτών στην Αττική και μάλιστα κυρίως των αλλοδαπών θα ήταν αρνητικός, δηλαδή θα παρατηρούνταν μείωση των τουριστών. Με την διεξαγωγή των αγώνων όμως αναμένεται αντιστροφή της αρνητικής αυτής τάσης και αντικατάστασή της με δυναμικούς θετικούς ρυθμούς, ειδικά σε ότι αφορά τους αλλοδαπούς επισκέπτες.

Αθήνα – Αριθμός επισκεπτών

Το 2003 το 38% των επισκεπτών θα είναι εγχώριοι και το 62% αλλοδαποί. Το 2009 τα ποσοστά γίνονται 36% και 64% αντίστοιχα. Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης για το σύνολο και τις δύο κατηγορίες επισκεπτών (αλλοδαπών και εγχώριων) θα είναι : 7,8%, 8,5% και 6,7% αντίστοιχα.

Όπως και στην περίπτωση της Αττικής, ο αριθμός τόσο των αλλοδαπών επισκεπτών όσο και του συνόλου υπολογίζεται ότι θα μειωνόταν σημαντικά χωρίς τους ΟΑ. Η ανάληψη όμως και η διεξαγωγή τους, όπως και στην περίπτωση της Βαρκελώνης, θα έχει θετικό αντίκτυπο στην Αθήνα, προκαλώντας δυναμικούς ρυθμούς αύξησης των αλλοδαπών κυρίως επισκεπτών, αλλά και των επισκεπτών στο σύνολό τους.

Ελλάδα – Διανυκτερεύσεις

Το 24% των διανυκτερεύσεων το 2003 θα γίνεται από ημεδαπούς επισκέπτες, ενώ το 2009 μόλις το 15%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τους αλλοδαπούς διαμορφώνονται

στο 76% και 85%. Τα ποσοστά ανάπτυξης γίνονται 5,8% για το σύνολο, 7,9 για τους αλλοδαπούς και περίπου -1,8% για τους εγχώριους επισκέπτες.

Συμπερασματικά, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων τόσο των αλλοδαπών τουριστών όσο και του συνόλου θα αυξηθεί δραματικά μετά τους αγώνες ενώ ο αριθμός των διανυκτερεύσεων των εγχώριων επισκεπτών θα μειωθεί. Συγκεκριμένα ο αριθμός των διανυκτερεύσεων αυξάνεται αμέσως, δηλαδή από το 2004, το έτος των αγώνων

Αττική – Διανυκτερεύσεις

Το 38% των διανυκτερεύσεων το 2003 θα γίνεται από ημεδαπούς επισκέπτες, ενώ το 2009 μόλις το 32%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τους αλλοδαπούς διαμορφώνονται στο 62% και 68%. Τα ποσοστά ανάπτυξης γίνονται 4,4% για το σύνολο, 6,0% για τους αλλοδαπούς και 1,4% για τους εγχώριους επισκέπτες.

Συμπερασματικά, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων τόσο των αλλοδαπών τουριστών όσο και του συνόλου θα αυξηθεί δραματικά μετά τους αγώνες. Χωρίς τους αγώνες ο ρυθμός μεταβολής των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών επισκεπτών θα ήταν αρνητικός.

Αθήνα – Διανυκτερεύσεις

Το 37% των διανυκτερεύσεων το 2003, θα γίνεται από ημεδαπούς επισκέπτες, ενώ το 2001 μόνο το 39%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τους αλλοδαπούς διαμορφώνονται στο 63% και 61%. Τα ποσοστά ανάπτυξης γίνονται 6,2% για το σύνολο, 5,8% για τους αλλοδαπούς και 6,9% για τους εγχώριους επισκέπτες.

Χωρίς τους αγώνες, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων στην Αθήνα θα μειωθεί για τον μέσο όρο και τους αλλοδαπούς επισκέπτες. Αντίθετα θα αυξάνεται κατά 1,5% για τους εγχώριους επισκέπτες. Οι αγώνες θα επιφέρουν μια θετική δυναμική στο σύνολο των διανυκτερεύσεων τόσο των αλλοδαπών όσο και των εγχώριων. Επίσης, θα πρέπει να συμπληρωθεί ότι αυτή η αύξηση των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών

τουριστών θα μοιραστεί ως επί των πλείστον σε ξενοδοχεία ΑΑ και Α κατηγορίας που αποτελούν και τον πλέον επιθυμητό προορισμό διαμονής των αλλοδαπών τουριστών.

5.3. Η ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.

Χρήσιμη είναι η παρουσίαση της εξέλιξης της ξενοδοχειακής υποδομής, ανά κατηγορίες ξενοδοχείων στην Ελλάδα, Αττική και Αθήνα κατά την χρονική περίοδο 1983-1997

Παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των κλινών στο σύνολο της Ελλάδας είναι ξενοδοχειακού τύπου (90% το 1983 και 85% το 1997). Αξίζει όμως να σημειωθεί μια σταδιακή αλλαγή της δομής του ξενοδοχειακού δυναμικού, αφού παρατηρείται αύξηση των κλινών άλλων τύπων από 9,8% που ήταν το 1983 σε 14,3% το 1997.

Πίνακας 5.3

ΕΛΛΑΔΑ-ΚΙΝΕΣ																	
	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ												ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ				
	ΑΑ		Α		Β		Γ		Δ		Ε		Ξενοδοχεία		Λοιπά		Σύνολ.
	αριθ.	%	αριθ.	%	αριθ.	%	αριθ.	%	αριθ.	%	αριθ.	%	αριθ.	%	αριθ.	%	αριθ.
1983	19227	6,7	64761	23	72142	25,1	90719	31,6	28192	10	11876	4	286917	90	30998	10	31791
1984	20349	6,8	66781	22	73642	24,7	94789	31,8	28639	10	13416	5	297616	89	36200	11	33381
1985	19419	6,3	71566	23	76291	24,7	97162	31,5	28970	9	15164	5	308572	89	39600	11	34817
1986	17486	5,5	72868	23	78999	25	100146	31,7	30006	10	16289	5	315794	88	3583	12	35937
1987	19078	5,8	74378	23	81547	24,9	105793	32,3	30565	9	16622	5	327983	87	47384	13	37536
1988	19513	6,8	19513	6,8	87341	30,6	111044	39	30760	11	16847	6	285018	72	110794	28	39581
1989	18974	5,3	82648	23	93307	25,9	116908	32,4	31044	9	17458	5	360339	85	63451	15	42379
1990	19002	5,2	86656	23	96769	26,4	118170	32,2	29872	8	16954	5	366423	84	71932	16	43835
1991	15709	4,5	75586	22	89682	25,8	120496	34,6	29671	9	16800	5	347944	76	111353	24	45929
1992	15714	4,4	80380	23	91990	25,8	122828	34,5	29063	8	16559	5	356534	75	119265	25	47579
1993	16775	4,5	85429	23	95004	25,6	126270	34	29162	8	18837	5	371477	74	128129	26	49960
1994	17929	4,3	88743	22	99302	24,5	150609	37,1	29560	7	19333	5	405476	80	102932	20	50840
1995	24334	5,4	104005	23	119422	25,8	165630	35,8	29861	7	19651	4	462903	83	94285	17	55718
1996	25744	5,4	107196	23	124408	26,2	167567	35,3	30082	6	19513	4	474510	83	97146	17	57165
1997	27885	5,6	120382	24	129758	26,2	168028	34,2	28685	6	18993	4	494731	86	82528	14	57725
<i>Μέσος Ρυθμός Αύξησης %</i>																	
	2,7		4,5		4,3		4,5		0,1		3,4		4		7,2		4,4

Από τις 6 κατηγορίες ξενοδοχείων, οι 3 παρουσιάζουν ρυθμούς αύξησης χαμηλότερους του συνολικού μέσου όρου. Πιο συγκεκριμένα, ο μέσος ρυθμός αύξησης κλινών κατηγορίας AA είναι μόλις 2,7% με αποτέλεσμα την μείωση του ποσοστού των κλινών τύπου AA στο σύνολο των ξενοδοχειακών κλινών, από 6,7% το 1983 σε 5,6% το 1997. Ο βασικότερος όγκος του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών απαρτίζεται από κλίνες κατηγορίας A (24,3% το 1997), B (26,2% το 1997), και Γ (34,2% το 1997) (πίνακας, 1.3).

Στο σύνολο της Αττικής, η πλειοψηφία των κλινών είναι ξενοδοχειακού τύπου. Πρέπει επίσης να σημειωθεί μια αλλαγή της δομής, με την μείωση κλινών άλλου τύπου από 8,5% το 1983 σε 6,4% το 1997. Όπως φαίνεται και στον πίνακα, ο μέσος ρυθμός αύξησης των ξενοδοχειακών κλινών όλων των κατηγοριών κατά την εν λόγω περίοδο ανέρχεται σε 1,3%. Από τις 6 κατηγορίες ξενοδοχείων οι 2 παρουσιάζουν ρυθμούς αύξησης χαμηλότερους του συνολικού μέσου όρου. Πιο συγκεκριμένα, ο μέσος ρυθμός μεταβολής των κλινών AA κατηγορίας παίρνει αρνητικές τιμές της τάξης του -1,5%, με αποτέλεσμα την σοβαρή μείωση του ποσοστού των κλινών τύπου AA στο σύνολο των ξενοδοχειακών κλινών από 19% το 1983 σε 12,6% το 1997. Ο βασικότερος όγκος του συνόλου ξενοδοχειακών κλινών απαρτίζεται από κλίνες κατηγορίας A (14,3% το 1997), B (25,9% το 1997) και Γ (34,4% το 1997) (πίνακας, 1.4)

Τέλος, αναφορικά με την Αθήνα, η πλειοψηφία των κλινών, είναι ξενοδοχειακού τύπου. Όπως φαίνεται και στον πίνακα, ο μέσος ρυθμός μεταβολής των ξενοδοχειακών κλινών όλων των κατηγοριών κατά την εν λόγω περίοδο ανέρχεται σε -0,1% σχεδόν μηδενικός. Από τις 6 κατηγορίες ξενοδοχείων οι 2 παρουσιάζουν ρυθμούς αύξησης χαμηλότερους του συνολικού μέσου όρου. Συγκεκριμένα, ο μέσος ρυθμός μεταβολής των κλινών κατηγορίας AA είναι μόλις -1,3%, με αποτέλεσμα την μείωση του ποσοστού των κλινών τύπου AA στο σύνολο των ξενοδοχειακών κλινών, από 23,5% το 1983 σε 19,5% το 1998. Ο βασικότερος όγκος των ξενοδοχειακών κλινών απαρτίζεται επίσης από κλίνες κατηγορίας A (11,9% το 1998), B (24,1% το 1998) και Γ (31,1% το 1998) (πίνακας, 1.5)

5.4. ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.

Ο δείκτης που υποδηλώνει τον βαθμό πληρότητας είναι ο ακόλουθος:

Αριθμός διανυκτερεύσεων / Αριθμός κλινών

Κατά αυτόν τον τρόπο, στις προβλέψεις λαμβάνεται υπόψη η δυναμική και των δύο παραγόντων. Οι εκτιμήσεις γίνονται με μηνιαία στοιχεία, προκειμένου να διαχωριστεί η χαμηλή και υψηλή τουριστική περίοδος και καλύπτουν την περίοδο 1997-2009.

Οι εκτιμήσεις για την πληρότητα των ξενοδοχείων όλων των κατηγοριών χωρίς, και με την επίδραση των αγώνων έχουν ως εξής:

ΕΛΛΑΔΑ

Χωρίς τους ΟΑ: Προβλέπεται σταθερός βαθμός πληρότητας ίσος περίπου με 80%, κατά την υψηλή τουριστική περίοδο του 2003 αλλά και του 2009 (ειδικά τον Αύγουστο) και την χαμηλή περίοδο του 2003 αλλά και του 2009 ίσος με 30% περίπου.

Με τους αγώνες: Προβλέπεται ότι ο βαθμός πληρότητας θα αυξηθεί από 88% το 2003 σε 108% το 2009. Τη δε χαμηλή τουριστική περίοδο προβλέπεται να είναι σταθερός περίπου στο 30%. Αν κάνουμε την υπόθεση ότι ο αριθμός κλινών θα παραμείνει σταθερός, ο βαθμός πληρότητας θα αυξηθεί κατά την υψηλή τουριστική περίοδο από 90% το 2003 σε 120% το 2009. Τη δε χαμηλή τουριστική περίοδο θα κυμανθεί από 40% το 2003 σε 60% το 2009.

Επιπλέον, να σημειωθεί, ότι το 74% πληρότητας καλύπτεται από τους αλλοδαπούς επισκέπτες, ενώ το 26% από τους εγχώριους επισκέπτες κατά τη διάρκεια όλου του έτους.

Εμβαθύνοντας την ανάλυση και διαχωρίζοντας την τάση του βαθμού πληρότητας ανά κατηγορία ξενοδοχείων, χωρίς την επίδραση των ΟΑ, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Α) Για την κατηγορία ξενοδοχείων ΑΑ κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να είναι σταθερός περίπου στο 72% από το 2003-2009, και την χαμηλή τουριστική περίοδο σταθερός περίπου στο 30%. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 80% του βαθμού πληρότητας.

Β) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Α κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να αυξηθεί από 95% το 2003 σε 100% το 2009 και την χαμηλή τουριστική περίοδο θα αυξηθεί από 28% το 2003 σε 35% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 84% του βαθμού πληρότητας.

Γ) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Β κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να μειωθεί από 80% το 2003 σε 72% το 2009 και την χαμηλή τουριστική περίοδο θα μειωθεί από 28% το 2003 σε 20% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 75% του βαθμού πληρότητας

Δ) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Γ κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να μειωθεί από 64% το 2003 σε 60% το 2009, και την χαμηλή τουριστική περίοδο θα μειωθεί από 27% το 2003 σε 22% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 60% του βαθμού πληρότητας.

Ε) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Δ-Ε κατά τη διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να μειωθεί από 45% το 2003 σε 42% το 2009 και την χαμηλή τουριστική περίοδο θα μειωθεί από 19% το 2003 σε 16% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 40% του βαθμού πληρότητας

ΑΤΤΙΚΗ

Με τους αγώνες: Προβλέπεται ότι ο βαθμός πληρότητας θα αυξηθεί από 60% το 2003 σε 70% το 2009 κατά την υψηλή τουριστική περίοδο ενώ την χαμηλή περίοδο

προβλέπεται σταθερός περίπου 23%. Αν υποθέσουμε ότι ο αριθμός των κλινών θα παραμείνει σταθερός, ο βαθμός πληρότητας θα αυξηθεί κατά την υψηλή τουριστική περίοδο από 65% το 2003 σε 90% το 2009. Τη δε χαμηλή τουριστική περίοδο θα κυμανθεί από 30% το 2003 σε 40% το 2009.

Χωρίς την επίδραση των ΟΑ, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Α) Για την κατηγορία ξενοδοχείων ΑΑ κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να μειωθεί από 61% το 2003 σε 58% το 2009, και την χαμηλή τουριστική περίοδο από 28% το 2003 σε 24% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 80% του βαθμού πληρότητας.

Β) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Α κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να μειωθεί από 65% το 2003 σε 52% το 2009 και την χαμηλή τουριστική περίοδο από 20% το 2003 σε 10% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 78% του βαθμού πληρότητας.

Γ) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Β κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, προβλέπεται να μειωθεί από 60% το 2003 σε 52% το 2009 και την χαμηλή τουριστική περίοδο θα μειωθεί από 28% το 2003 σε 20% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 68% του βαθμού πληρότητας

Δ) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Γ κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να μειωθεί από 42% το 2003 σε 40% το 2009, και την χαμηλή τουριστική περίοδο θα μειωθεί από 24% το 2003 σε 20% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 45% του βαθμού πληρότητας.

Ε) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Δ-Ε κατά τη διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, προβλέπεται σταθερός περίπου 25% και την χαμηλή τουριστική περίοδο σταθερός 20%. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 27% του βαθμού πληρότητας

Με τους αγώνες: Ο βαθμός πληρότητας θα αυξηθεί από 80% το 2003 σε 120% το 2009 ενώ την χαμηλή τουριστική περίοδο προβλέπεται να αυξηθεί από 40% το 2003 σε 56% το 2009. Αν υποθέσουμε ότι ο αριθμός των κλινών θα παραμείνει σταθερός, ο βαθμός πληρότητας θα αυξηθεί κατά την υψηλή τουριστική περίοδο από 78% το 2003 σε 107% το 2009. Τη δε χαμηλή τουριστική περίοδο θα κυμανθεί από 34% το 2003 σε 46% το 2009.

Χωρίς την επίδραση των ΟΑ, παρατηρούνται τα εξής:

A) Για την κατηγορία ξενοδοχείων ΑΑ κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να αυξηθεί από 78% το 2003 σε 83% το 2009, και την χαμηλή τουριστική περίοδο να αυξηθεί από 35% το 2003 σε 40% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 80% του βαθμού πληρότητας.

B) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Α κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να είναι σταθερός περίπου 80% και την χαμηλή τουριστική περίοδο σταθερός περίπου 42%. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 80% του βαθμού πληρότητας.

Γ) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Β κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, προβλέπεται να μειωθεί ελάχιστα από 83% το 2003 σε 80% το 2009 και την χαμηλή τουριστική περίοδο θα μειωθεί από 36% το 2003 σε 33% το 2009. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 70% του βαθμού πληρότητας

Δ) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Γ κατά την διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, ο βαθμός πληρότητας προβλέπεται να είναι σταθερός περίπου 60%, και την χαμηλή τουριστική περίοδο σταθερός περίπου 36%. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 50% του βαθμού πληρότητας.

E) Για την κατηγορία ξενοδοχείων Δ-Ε κατά τη διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου, προβλέπεται σταθερός περίπου 25% και την χαμηλή τουριστική περίοδο

σταθερός 20%. Οι αλλοδαποί επισκέπτες καλύπτουν κατά μέσο όρο το 25% του βαθμού πληρότητας.

5.5. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΒΑΘΜΟΣ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2003-2009.

Συγκρίνοντας τη διαχρονική εξέλιξη και σημερινή ξενοδοχειακή δομή των κλινών με τις προβλέψεις για τον βαθμό πληρότητας κατά την περίοδο 1997-2009 και εστιάζοντας την προσοχή στα έτη 2003 και 2009, καταλήγουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Αντιπαραθέτοντας την ξενοδοχειακή υποδομή στα τρία γεωγραφικά επίπεδα, δηλαδή στην Ελλάδα, την Αττική και την Αθήνα, με την επίδραση των ΟΑ στην τουριστική ζήτηση, κατά την περίοδο 2003-2009, βλέπουμε ότι δεν υπάρχει πρόβλημα τουριστικής προσφοράς, δηλαδή ξενοδοχειακής υποδομής για την Αττική. Αντίθετα θα παρουσιαστεί οξύ πρόβλημα υποδομής, τόσο για την Ελλάδα στο σύνολό της όσο και για την Αθήνα.
2. Όπως ήδη αναλύσαμε, στην περίπτωση της Αθήνας ο ρυθμός αύξησης του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών έχει φτάσει σε σημείο καμπής. Αναλύοντας ξεχωριστά για κάθε κατηγορία, παρατηρήσαμε ότι μόνο η Α κατηγορία εμφανίζει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Αυτό το αποτέλεσμα, σε συνδυασμό με τις προβλέψεις για τον βαθμό πληρότητας ανά κατηγορία ξενοδοχείων στην Αθήνα, δείχνει ότι, ακόμα και χωρίς τους αγώνες, στην Αθήνα θα παρουσιαστεί πρόβλημα έλλειψης επαρκούς υποδομής για τις τρεις πρώτες κατηγορίες ξενοδοχείων (ΑΑ-Β) και ιδιαίτερα για την κατηγορία ΑΑ.

Σε αυτό το σημείο υπενθυμίζουμε ότι:

- Τα ξενοδοχεία που κυρίως προτιμούνται από τους αλλοδαπούς επισκέπτες (που αποτελούν και την πλειοψηφία των επισκεπτών) είναι αυτά των υψηλών κατηγοριών.

- Χωρίς τους αγώνες, ο βαθμός πληρότητας για όλες τις κατηγορίες θα είναι 70% το 2003, και με τους αγώνες θα αυξηθεί κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες για το ίδιο έτος.
3. Για την Ελλάδα συνολικά, η ανεπάρκεια ξενοδοχειακής υποδομής θα είναι έντονη για όλες τις κατηγορίες ξενοδοχείων μετά τους ΟΑ. Αν διακρίνουμε τις επιμέρους κατηγορίες ξενοδοχείων, βλέπουμε πως και χωρίς τους αγώνες θα υπάρξει ασφυκτική στενότητα υποδομής σε ξενοδοχεία Α κατηγορίας, όπου οι αναμενόμενοι βαθμοί πληρότητας θα κυμανθούν από 95% το 2003 σε 100% το 2009. Σε αυτή την περίπτωση, το πρόβλημα που θα δημιουργηθεί μετά τους αγώνες θα είναι οξύτερο και σοβαρότερο απ' ό,τι της Αθήνας.
  4. Τέλος, τονίζεται ότι η πλειοψηφία των επισκεπτών που μένουν σε ξενοδοχεία είναι αλλοδαποί και προτιμούν κατά κύριο λόγο ξενοδοχεία ΑΑ, Α και Β κατηγορίας. Αυτή η τάση όχι απλώς συνεχίζεται, αλλά όπως φαίνεται και από τις προβλέψεις γίνεται εντονότερη η προτίμηση ξενοδοχείων ΑΑ και Α κατηγορίας, δείχνοντας μια μικρή και σταδιακή απομάκρυνση από τα ξενοδοχεία Β κατηγορίας, τα οποία, όπως επισημάνθηκε, αποτελούν μία από τις κύριες κατηγορίες της ελληνικής ξενοδοχειακής υποδομής. Αυτό σημαίνει ότι ίσως αυτή η κατηγορία θα πρέπει να αναβαθμιστεί, ώστε να παρέχει υπηρεσίες τουλάχιστον Α κατηγορίας.

Ως συμπέρασμα των προηγουμένων, προκύπτει ότι, χωρίς τους αγώνες, οι τουριστικές τάσεις στην Ελλάδα σε όρους αριθμών επισκεπτών αλλά και διανυκτερεύσεων δείχνουν στατικές τάσεις, ενώ στις περιπτώσεις της Αττικής και της Αθήνας αρνητικές – πτωτικές τάσεις. Αυτό υπογραμμίζει το γεγονός ότι η Ελληνική τουριστική αγορά αντιμετωπίζεται ως αγορά μαζικού τουρισμού και θα βιώσει όλες τις αρνητικές επιπτώσεις που χαρακτηρίζουν τέτοιες αγορές. Οι ΟΑ όπως φαίνεται και από τις προβλέψεις θα δράσουν προς την αντίθετη κατεύθυνση και θα αναβαθμίσουν την χώρα στην συνείδηση των επισκεπτών της. Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο όφελος θα το αποκομίσει η Αθήνα και ύστερα το σύνολο της χώρας. Έτσι λοιπόν, ην Αττική θα παραμείνει “σχετικά άγνωστη” στο τουριστικό κοινό. Αυτό προφανώς επισημαίνει τη σημασία της προσπάθειας βελτίωσης της τουριστικής

εικόνας της υπόλοιπης Αττικής, μέσα από ανάλογα οργανωμένες διαφημιστικές εκστρατείες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

---

6. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες έχουν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις που κυρίως προέρχονται από τις επενδύσεις σε αθλητικές υποδομές (κατασκευές), την πώληση εισιτηρίων και εισφορές από τηλεοπτικά δικαιώματα, καθώς και τα έσοδα από τις διεθνείς αφίξεις. Οι οικονομικές επιπτώσεις των ΟΑ είναι η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας, η αύξηση της απασχόλησης και η αύξηση της παραγωγικότητας. Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει προσεγγιστικές εκτιμήσεις των επιπτώσεων στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) και στην απασχόληση.

Οι εκτιμήσεις που έγιναν για τις άλλες πόλεις, αλλά και η σχετική αρθρογραφία για το θέμα, έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια υπερεκτίμηση των πραγματικών οικονομικών επιδράσεων. Είναι πολύ σημαντικό να προσδιοριστεί με σαφήνεια το μακροοικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα πραγματοποιηθούν όλες οι Ολυμπιακές δραστηριότητες. Μερικά από τα σημεία που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη σε μια τέτοια προσέγγιση είναι τα ακόλουθα:

- Ο τρόπος με τον οποίο θα πραγματοποιηθούν τα έργα που άμεσα συνδέονται με τα τους ΟΑ. Αν η χρηματοδότηση γίνει από ιδιώτες, μέσω του συστήματος αυτοχρηματοδότησης ή με εξωτερικό δανεισμό, έχει σημασία για τις μακροχρόνιες επιπτώσεις. Εξίσου σημαντικό είναι το χρονοδιάγραμμα των εισροών και εκροών. Στην περίπτωση της Βαρκελώνης π.χ. το Ολυμπιακό Χωριό είχε πωληθεί σε ιδιώτες πριν καν αρχίσουν οι Αγώνες, μειώνοντας τα προβλήματα ρευστότητας. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δειχθεί και στο τι

θεωρείται έργο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Αθήνας, τα μεγάλα έργα όπως το αεροδρόμιο, το μετρό κ.α., δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι γίνονται για τους Αγώνες, παρ' όλο που είναι αναγκαία για τη σωστή οργάνωσή τους.

- Η σωστή εκτίμηση των επιπτώσεων θα πρέπει να λάβει υπόψη τις τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας. Αν δεν υπάρχει πρόβλημα ανεργίας, όπως ήταν η περίπτωση της Ατλάντα το 1996, τότε η αύξηση των δημοσίων, κυρίως, δαπανών, λόγω των έργων για τους Αγώνες, θα δημιουργήσει σοβαρές πληθωριστικές πιέσεις και αύξηση του κόστους εργασίας για όλους τους κλάδους της οικονομίας.
- Μια σημαντική επίδραση των αγώνων είναι η αύξηση της παραγωγικότητας όλων των συντελεστών της παραγωγής, αλλά ιδιαιτέρως του συντελεστή εργασία. Στο μακρόχρονο διάστημα, η αύξηση της παραγωγικότητας είναι η πιο σημαντική επίδραση και δυστυχώς δεν μπορεί να εκτιμηθεί επακριβώς.
- Οι ΟΑ αυξάνουν τη διεθνή άφιξη τουριστών από την προβολή που τυγχάνει η χώρα υποδοχής. Η εκτίμηση της οικονομικής σημασίας αυτής της δραστηριότητας απαιτεί συγκεκριμένες υποθέσεις για την μέση δαπάνη και τη μέση διαμονή.

6.2. ΟΛΥΜΠΙΑΚΑ ΕΡΓΑ

Η εκτέλεση συγκεκριμένων έργων, των λεγόμενων και Ολυμπιακών Έργων, θα ανατεθεί σε ειδική εταιρεία με την ονομασία “*Ολυμπιακά Έργα Α .Ε.*” που θα έχει την ευθύνη της μελέτης, της δημοπράτησης, της ανάθεσης και της επίβλεψης. Στον πίνακα 1.6 δίνονται τα κυριότερα έργα που θα γίνουν ειδικά για τη φιλοξενία των ΟΑ.

Πίνακας 6.1
Ολυμπιακά έργα

ΕΡΓΟ	ΈΝΑΡΞΗ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ	ΚΟΣΤΟΣ (€)
Ολυμπιακό Χωριό	Ιούνιος 2001	Ιούνιος 2004	305.000.000
Πολυδύναμο Αθλητικό Κέντρο Φαλήρου	Ιούλιος 2001	Δεκέμβριος 2003	103.000.000
Ιππικό Κέντρο	Αύγουστος 2001	Αύγουστος 2001	29.400.000
Κωπηλατοδρόμιο	Ιούνιος 2001	Μάρτιος 2003	29.400.000
Κέντρο Ιστιοπλοΐας	Ιανουάριος 2001	Μάιος 2004	17.600.000
Γυμναστήριο Δραπετσώνας	Ιούλιος 2001	Δεκέμβριος 2003	11.700.000
Διάφορα Μικρότερα Νέα Έργα			44.000.000
Διάφορα Έργα Ανακαίνισης			96.800.000
Σύνολο			636.900.000

Το πιο σημαντικό έργο είναι το Ολυμπιακό Χωριό, γι' αυτό και υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για τη χρήση που θα έχουν οι εγκαταστάσεις μετά τους Αγώνες. Το Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE, πρότειναν να στεγαστούν δημόσιες υπηρεσίες και ιδιωτικές κατοικίες ή να γίνει ένα τεχνολογικό πάρκο σε συνδυασμό με κάποιες πολυτεχνικές σχολές.

6.3. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ– ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο στόχος αυτού του τμήματος είναι να εκτιμήσει τον αντίκτυπο των ΟΑ στα τουριστικά έσοδα και την απασχόληση για την περίοδο 2003-2009. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι αυτά δεν αποτελούν παρά μία πτυχή των οικονομικών επιπτώσεων που προκύπτουν από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Μία σημαντική πλευρά των οικονομικών επιπτώσεων που αναλύεται εδώ είναι η ανάπτυξη του τουρισμού σε όρους των εγκαταστάσεων και της υποδομής που θα συνοδεύσουν την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Δεδομένου ότι το μέσο έσοδο ανά αλλοδαπό επισκέπτη δεν είναι ακόμα διαθέσιμο, χρησιμοποιούμε ως προσέγγιση τον εξής όρο:

Τουριστικό συνάλλαγμα σε τιμές 1994/ αριθμός ξενοδοχειακών διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών επισκεπτών.

Και για τις δύο μεταβλητές χρησιμοποιήθηκε το μέσο όρο των 5 ετών από το 1993 έως το 1997. Η αξία του τουριστικού εσόδου ήταν 67,5 € ανά διανυκτέρευση.

Αναφορικά με το σύνολο της περιόδου 2003-2009, τα τουριστικά έσοδα εκτιμούνται κατά μέσο όρο σε 1060600000.00 € (σε σταθερές τιμές του 1994). Αν δούμε την εν λόγω περίοδο πιο αναλυτικά, παρατηρούμε ότι το συνολικό ποσό θα αυξηθεί σταδιακά, με πιο δυναμική αύξηση από το 2006. Συγκεκριμένα, το 2003 το αναμενόμενο τουριστικό έσοδο εκτιμάται να είναι 247000000,00 € το 2004 334000000,00 € και από το 2005-2009 θα είναι κατά ετήσιο μέσο όρο 1368000000,00

€ Αυτές οι εκτιμήσεις θα πρέπει να συγκριθούν με την αξία των τουριστικών εσόδων το 1994 που ανέρχονταν στα 2720000000,00.

Μια γενικότερη εκτίμηση έγινε και για την επίπτωση των ΟΑ στον τουρισμό. Εκτιμήθηκε, λοιπόν, η μέση παραγωγικότητα της εργασίας στον κύριο τουριστικό κλάδο (ξενοδοχεία και εστιατόρια) για το 1994, ως τον λόγο:

Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία / Αριθμός εργαζομένων

Βρέθηκε ότι η παραγωγικότητα της εργασίας το 1994 στον τουριστικό κλάδο ήταν 20250,00 €

Αναφορικά με το σύνολο της περιόδου 2003-2009, η επίπτωση στην απασχόληση εκτιμάται κατά μέσο όρο σε 52.378 θέσεις εργασίας. Αν δούμε την εν λόγω περίοδο πιο αναλυτικά, παρατηρούμε ότι οι συνολικές θέσεις εργασίες θα αυξηθούν σταδιακά, με πιο δυναμική αύξηση από το 2006. Συγκεκριμένα, για το 2003 εκτιμάται να είναι 12.192, το 2004 16.542 και από το 2005-2009 θα είναι κατά ετήσιο μέσο όρο 67.582. Αυτές οι εκτιμήσεις θα πρέπει να συγκριθούν με τις θέσεις εργασίας το 1994, που ανέρχονταν σε 211.900.

6.4 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΣΤΟ ΑΕΠ.

Όσον αφορά τη συνολική οικονομική δραστηριότητα, όπως εκφράζεται με το ΑΕΠ, τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων παρουσιάζονται στους πίνακες 1.7 και 1.8. Όπως, λοιπόν, βλέπουμε στον πίνακα 1.7, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ την περίοδο πριν τους αγώνες θα είναι 0,8, δημιουργώντας 204 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Το 2004 ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης θα είναι 2%, δημιουργώντας 81 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Μετά τους αγώνες και μέχρι το 2011, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ θα είναι 0,6% ετησίως, δημιουργώντας 160 χιλιάδες θέσεις εργασίας για όλη την περίοδο των επτά ετών.

Πίνακας 6.2
Επίπτωση στο ΑΕΠ και
στην Απασχόληση, 1998-2011

Χρονική Περίοδος	Μέση Ετήσια Αύξηση στο ΑΕΠ (%)	Απασχόληση (χιλιάδες)
1998-2003	0,8	204
2004	2	81
2005-2011	0,6	160
Σύνολο	11,1	445

Όσον αφορά την επίδραση των ΟΑ στον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1.8, ο ισχυρότερος αντίκτυπος είναι στην περίοδο της προετοιμασίας και ιδιαίτερα το 2001 και 2002. Το διαρκές αποτέλεσμα που παραμένει στο τέλος της περιόδου είναι από μηδενικό στο χαμηλό σενάριο έως μικρό, δηλαδή προσθήκη της τάξης του 0,04 στον μακρόχρονο ρυθμό ανάπτυξης, στο υψηλό σενάριο.

6.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι, τα οικονομικά οφέλη της χώρας από τη διεξαγωγή της Ολυμπιάδας του 2004 μπορούν να είναι πολύ σημαντικά. Ένας

παράγοντας που συντείνει προς τη κατεύθυνση αυτή είναι και το γεγονός ότι οι οικονομικές διαστάσεις της χώρας μας είναι σχετικά μικρές, σε αντιδιαστολή με τις μεγαλύτερες χώρες που φιλοξένησαν τους ΟΑ στο παρελθόν, και επομένως και ο αναμενόμενος αντίκτυπος σε σχετικούς όρους πολύ μεγαλύτερους.

Τα οικονομικά αποτελέσματα θα πρέπει να θεωρούνται θετικά και ανεξάρτητα από τις οικονομικές διαστάσεις της χώρας σε σχέση με το μέγεθος του επιχειρήματος. Είναι φανερό ότι στην περίπτωση των πλέον αισιόδοξων, αλλά όχι ανεδαφικών προοπτικών, το τελικό καθαρό όφελος είναι πολύ σημαντικό. Ακόμα και κάτω από απαισιόδοξες υποθέσεις, η Ολυμπιάδα του 2004 δεν ζημιώνει τελικά τη χώρα. Τα οφέλη ισοσταθμίζουν περίπου το κόστος.

Η επίδραση των ΟΑ στον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, είναι ισχυρότερη στην περίοδο της προετοιμασίας και ιδιαίτερα το 2001 και 2002. Με βάση τις κεντρικές υποθέσεις χρηματοδότησης που έχουν υιοθετηθεί, οι ΟΑ μειώνουν τον λόγω χρέους ΑΕΠ, λόγω της αυξητικής επίδρασης στο προϊόν σχεδόν σε όλες τις περιόδους.

Η μέση ετήσια επίδραση στην απασχόληση είναι της τάξης των 38-50 χιλιάδων για την περίοδο 2002-2004. Μετά την τέλεση των αγώνων εξακολουθεί να παραμένει ένα μόνιμο όφελος της τάξης των 20 χιλιάδων θέσεων εργασίας ετησίως. Σε όρους ανθρωποετών το συνολικό όφελος κυμαίνεται από 170 έως 256 χιλιάδες για την περίοδο μέχρι το 2010.

Εντούτοις, τα αποτελέσματα θα πρέπει να θεωρούνται πάντα σε συνάρτηση με τις υποθέσεις που ενσωματώνουν. Ορισμένες από τις υποθέσεις αυτές, σχετίζονται με εξωγενείς παράγοντες όπως η πορεία της ελληνικής οικονομίας. Όμως, πολύ σημαντικός παράγοντας είναι και ο βαθμός στον οποίο η ελληνική επιχειρηματική τάξη και το κράτος θα αξιοποιήσουν τις αναπτυξιακές δυνατότητες με κατάλληλες πρωτοβουλίες που θα αυξήσουν την προσφορά και θα βελτιώσουν την ποιότητά της, ιδιαίτερα στους τομείς που άπτονται του διεθνούς τουρισμού. Όσον αφορά το θέμα της ελαστικότητας της προσφοράς, είναι πολύ γενικότερο. Σχετίζεται με την λειτουργία των αγορών και ειδικότερα τις αγορές εργασίας και κεφαλαίου και άπτεται πολλών πλευρών της οικονομικής πολιτικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

---

7. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

7.1. Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντική οικονομική δραστηριότητα για τη χώρα. Αυτό αποδεικνύεται από τη συμβολή του, τόσο στη διαμόρφωση των συνολικών μεγεθών της οικονομίας, όσο και στην περιφερειακή ανάπτυξη. Ως προς την περιφερειακή ανάπτυξη ειδικότερα επισημαίνεται ότι ο τουρισμός αποτέλεσε τη βασική δύναμη αντιστροφής των δυσμενών εξελίξεων (πληθυσμιακών, οικονομικών κ.λ.π.) της μεταπολεμικής περιόδου, κυρίως στις προβληματικές περιοχές. Σ' αυτό συνέβαλλε η μεγάλη διασπορά των τουριστικών πόρων στο χώρο και ιδιαίτερα σε περιοχές που υστερούν σε παραγωγικές δυνατότητες, όπως οι νησιώτες.

Αλλά και διεθνώς ο τουρισμός συγκαταλέγεται μεταξύ των πρώτων δραστηριοτήτων από άποψη συμβολής στη οικονομία, με ποσοστό συμμετοχής 11,0% στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και 8% στην απασχόληση. Κατά την τελευταία 25ετία ήταν η πιο δυναμική δραστηριότητα και άποψη ρυθμού ανάπτυξης και σταθερότητας.

Η αναγνώριση της σημασίας του Τουρισμού ως φορέα οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και κοινωνικής, πολιτιστικής, εκπαιδευτικής και πολιτικής προσέγγισης των λαών, είναι καθολική και οι εξελίξεις πιέζουν, πλέον, τους διεθνείς οργανισμούς για θεσμοθέτηση μέτρων κοινής αποδοχής σε θέματα τουρισμού. Στο χώρο της Ευρώπης που συγκεντρώνει άνω του 60% του διεθνούς τουρισμού, δεν έχει διαμορφωθεί ενιαία κοινοτική πολιτική παρά τις πιέσεις ορισμένων χωρών μελών.

Στην Ελλάδα ο τουρισμός αναπτύχθηκε με πολύ γρήγορους ρυθμούς κατά την τελευταία 30ετία και ε σύντομο χρόνο δημιούργησε ανάγκες για υποδομές και υπηρεσίες, που ο δημόσιος τομέας δεν ήταν δυνατό να καλύψει σε μεγάλο βαθμό. Έτσι από τις αρχές της 10ετίας του 1980 οι κύριες τουριστικές περιοχές παρουσίασαν έντονα σημεία κορεσμού. Το πρόβλημα βέβαια εντοπίστηκε, αλλά επιχειρήθηκε με λανθασμένη πολιτική να ελεγχθεί ο τρόπος ανάπτυξης της προσφοράς, στόχος που δεν επετεύχθη. Αντίθετα μάλιστα ο τομέας οδηγήθηκε στην παραξενοδοχία, στην περαιτέρω συσσώρευση προβλημάτων και τελικά στην βαθμιαία υποβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, στη μείωση της ανταγωνιστικότητας και της απόδοσής του. Τα προβλήματα που συσσωρεύτηκαν δεν κατέστη δυνατό να αντιμετωπιστούν σε σημαντικό βαθμό μέχρι σήμερα, παρά τα μέτρα και τη διάθεση αυξημένων κοινοτικών πόρων κατά τη 10ετία του 1990. Έτσι ο τομέας παραμένει ανοργάνωτος και σε κατάσταση πλήρους αδυναμίας να αντισταθεί στις πιέσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων διακίνησης τουριστών.

Η μείωση του ρυθμού αύξησης των αλλοδαπών τουριστών κατά την τελευταία 10ετία σε σύγκριση με την εξέλιξή της σε διεθνές επίπεδο, καθώς και οι μείωση του αριθμού των αφίξεων κατά τα έτη 1995 και 1996, αποκαλύπτει μια επικίνδυνη κόπωση του τομέα η οποία, να μεν δεν επηρεάζει τη μακροχρόνια τάση, τον οδηγεί όμως σε ισορροπίες και σε όλο και χαμηλότερα επίπεδα. Η μακροχρόνια τάση είναι θετική και διαμορφώνεται σε επίπεδα υψηλότερα της διεθνούς, κατά τα τελευταία δε έτη εξομαλύνθηκε πλήρως (ρυθμός αύξησης 1997-2000 7.9%) παρά του ότι ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία ανέκοψε τις εξελίξεις.

7.2. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Για την Ελλάδα η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 στην Αθήνα, δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για αύξηση της ανταγωνιστικότητας, αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών και την επίτευξη υψηλότερων αποδόσεων. Οι συνθήκες αυτές, σε σχέση με το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας

από άποψη τουριστικών πόρων, δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για την περαιτέρω δυναμική και ποιοτική εξέλιξη του εξωτερικού τουρισμού. Ο βαθμός και ο τρόπος ανάπτυξης του τομέα είναι θέμα πολιτικής επιλογής και των αναγκαίων μέτρων για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της τουριστικής ζήτησης αλλοδαπών τουριστών στη χώρα κατά την περίοδο μέχρι το 2010 εκτιμάται ότι θα είναι της τάξεως του 5% και θα ανέλθει στο τέλος της περιόδου σε 20 περίπου εκ. τουρίστες. Δηλαδή ο εκτιμώμενος αυτός ρυθμός αύξησης της τουριστικής κίνησης των αλλοδαπών τουριστών είναι συνέπεια και της πολιτικής παρέμβασης λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων.

Σχετικά με την κατά χώρα προέλευση των αλλοδαπών τουριστών δεν αναμένονται σημαντικές διαφοροποιήσεις, τόσο ως προς την ποσοστιαία σύνθεση κατά περιοχές, όσο και μεταξύ των χωρών της Ευρώπης με εξαίρεση την αύξηση της συμμετοχής των χωρών της Α. Ευρώπης.

Οι συνολικές διανυκτερεύσεις στην χώρα, υπολογίζεται να ανέλθουν το έτος 2010 περίπου σε 250 εκ. που αντιστοιχεί ρυθμός αύξησης περίπου 5,0%. Το μέγεθος αυτό δεν συνιστά εξολοκλήρου ενεργό ζήτηση. Ένα σημαντικό ποσοστό μεγαλύτερο του 10% διανυκτερεύει στην ύπαιθρο ή φιλοξενείται σε σπίτια.

7.3. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Τα μεγάλα έργα της Αττικής, τα έργα ανάπλασης και αναψυχής, τα έργα των Ολυμπιακών Αγώνων και οι παρεμβάσεις για την ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, αποτελούν σημαντικά δεδομένα που επηρεάζουν τις εξελίξεις στον τουρισμό στην ευρύτερη περιοχή Αθηνών. Η έκταση και η ποικιλία των παρεμβάσεων αυτών, μπορούν να ανατρέψουν την μέχρι τώρα αρνητική εικόνα της πρωτεύουσας και να την καταστήσουν ελκυστική ως τόπο προορισμού σημαντικών κατηγοριών του διεθνούς τουρισμού.

Επισημαίνεται ότι ενώ τα παραπάνω δεδομένα διαμόρφωναν, από τις αρχές της 10ετίας του 1990, συνθήκες κατάλληλες για δυναμική ανάκαμψη της τουριστικής δραστηριότητας, η πολιτική εμπόδισε της αύξηση της τουριστικής προσφοράς και κατ' επέκταση της τουριστικής κίνησης. Η εμμονή σε μια λανθασμένη πολιτική και η αδράνεια των φορέων τουρισμού, κυρίως του ξενοδοχειακού κλάδου, να προβάλουν και αξιοποιήσουν και άλλες δυνατότητες, ευθύνονται για τις αρνητικές εξελίξεις της τελευταίας, τουλάχιστον, 10ετίας και την αδυναμία του κλάδου να καλύψει τις ανάγκες σε κλίνες ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων.

Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της περιοχής της Αττικής προϋποθέτει, την οργανωμένη και συστηματική προβολή του νέου αναβαθμισμένου τουριστικού προϊόντος στις διεθνείς αγορές, την κατάρτιση και προώθηση προγραμμάτων πολιτιστικού και αστικού τουρισμού καθώς και την σχεδιασμένη ένταξη των αθλητικών και Ολυμπιακών έργων σε προγράμματα ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού. Αποτελεί ευνοϊκή συγκυρία για την επίτευξη των παραπάνω στόχων η οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004, γιατί παρέχεται η δυνατότητα προβολής της.

Στο επίπεδο της αύξησης της τουριστικής ζήτησης, το υφιστάμενο ξενοδοχειακό δυναμικό, με τις προγραμματισμένες νέες κλίνες για την κάλυψη των έκτακτων αναγκών λόγω των ΟΑ, θεωρείται ότι θα καλύπτει τις ανάγκες. Να σημειωθεί ότι οι νέες συνθήκες που διαμορφώνονται με τη βαθμιαία ολοκλήρωση των έργων υποδομής και των άλλων παρεμβάσεων, απαιτούν άρση των περιορισμών και ελεύθερη ανάπτυξη του κλάδου για να καταστεί εφικτή η αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

---

8. ΚΥΚΛΟΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

8.1. Η ανάλυση του κύκλου προϊόντος

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα επικεντρωθούμε στις επιπτώσεις που θα έχουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στον τουρισμό στην περιοχή της Αθήνας. Θα στηρίζουμε το θεωρητικό υπόβαθρο της ανάλυσης μας στην θεωρία του καταναλωτή καθώς και στην θεωρία του Κύκλου Προϊόντος (ΚΠ).

Σύμφωνα με τις βασικές αρχές της θεωρίας του καταναλωτή, ο καταναλωτής μεγιστοποιεί την χρησιμότητά του διαλέγοντας το περισσότερο επιθυμητό προϊόν από αυτά που μπορεί να "αγοράσει". Κατά συνέπεια, δεδομένης της επιθυμίας του καταναλωτή για τουρισμό θα διαλέξει εκείνον τον προορισμό και το τουριστικό προϊόν που του επιτρέπει το εισόδημά του.

Επίσης ανάλογα με την εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης, χωρίζουμε τα προϊόντα πολυτελείας (luxuries) με εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης μεγαλύτερη της μονάδας (1) και αναγκαία (necessities) με εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης μικρότερη της μονάδας. Ο τουρισμός θεωρείται αγαθό πολυτελείας (luxury), γιατί ο καταναλωτής θα αφιερώσει ένα μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός του για τουρισμό καθώς το εισόδημά του μεγαλώνει. Πιο συγκεκριμένα, ο καταναλωτής θα αποφασίσει να αφιερώσει ένα μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός του για εκείνον τον τόπο προορισμού που θα χαρακτηρίζεται από ορισμένες ποιοτικές παραμέτρους που θα τον καταστούν ικανό να μεγιστοποιήσει την χρησιμότητα του. Αυτές οι

ποιοτικές παράμετροι είναι που καταστούν ένα προϊόν λιγότερο εύκολο να υποκατασταθεί από κάποιο άλλο, παρεμφερές.

Η έννοια του κύκλου ζωής μιας τουριστικής περιοχής έχει αρχίσει να κερδίζει έδαφος, δεδομένου ότι οι προσεγγίσεις αναφορικά με την διαχείριση τουριστικών περιοχών έχουν γίνει πιο “τεχνικές”, μακριά από τις “απλές” προσεγγίσεις του παρελθόντος όπου η έννοια του τουριστικού τόπου συσχετιζόταν με διακοπές. Παράλληλα, από την πλευρά της προσφοράς, υπήρχε μια ευκαιριακή αντίδραση των επιχειρηματιών. Ενώ κατά αυτόν τον τρόπο ξεκίνησε η τουριστική ανάπτυξη, αυτό το μοντέλο δράσης αντικαθίσταται από μια πιο ενεργητική προσέγγιση όπου οι υπεύθυνοι τουρισμού διαμορφώνουν, μέσω αποφάσεων, το τουριστικό προϊόν τους, όπως το τι εγκαταστάσεις θα υπάρχουν, σε τι ζήτηση αποβλέπουν, πως αλλάζει και διαφοροποιείται η τουριστική ζήτηση. Κατά συνέπεια, υιοθετείται μια στρατηγική προσέγγιση ως προς την προώθηση (marketing) των τουριστικών τόπων.

Η θεωρία του ΚΠ προέρχεται από τον χώρο του marketing. Σύμφωνα με τον ΚΠ ένα προϊόν, κατά την διάρκεια της ζωής του, περνάει από τρεις φάσεις:

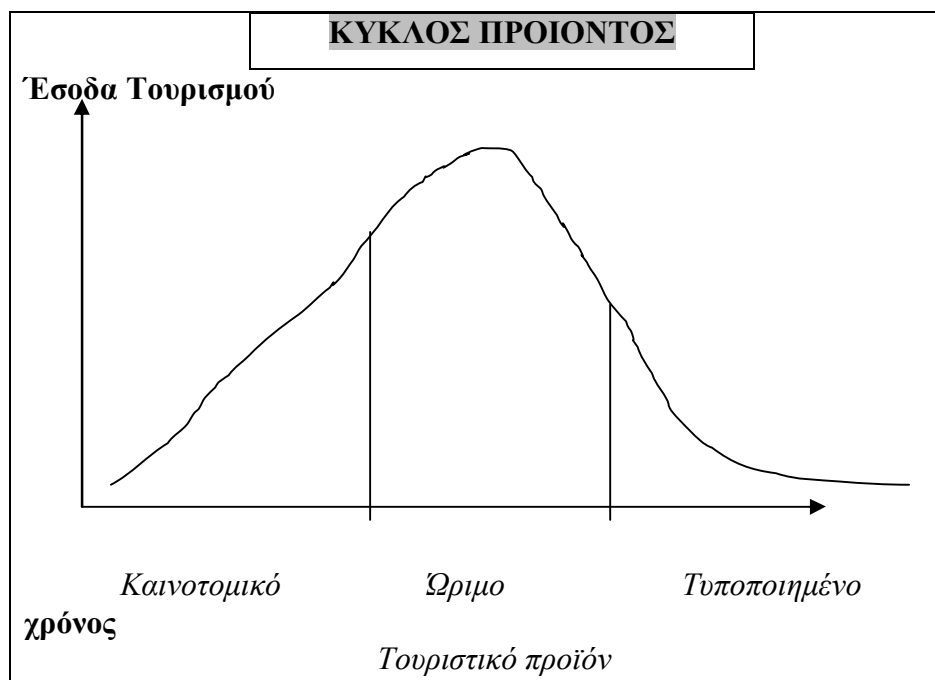
1. Νέο-καινοτομικό προϊόν: Κατά τη διάρκεια της φάσης αυτής το προϊόν εισέρχεται για πρώτη φορά στην αγορά. Η ελαστικότητα ζήτησης ίσως είναι χαμηλή σε αυτήν την φάση, λόγω διαφοροποίησης ή λόγω μονοπωλιακού πλεονεκτήματος της επιχείρησης που παράγει το προϊόν. Το προϊόν καταναλώνεται κυρίως από κατόχους υψηλών εισοδημάτων.
2. Ωριμο προϊόν: Το προϊόν ωριμάζει ως προς τα χαρακτηριστικά του και γίνεται πιο ελαστικό ως προς τη ζήτηση. Εν αντιθέσει με την προηγούμενη φάση, έμφαση δίνεται στην παραγωγή του με χαμηλό κόστος και στοχεύει σε μεσαίου εισοδήματος καταναλωτές, δηλαδή σε ευρύτερη αγορά.
3. Τυποποιημένο προϊόν: Σε αυτή τη φάση το προϊόν έχει σταθεροποιήσει τα χαρακτηριστικά του και ο ανταγωνισμός γίνεται με βάση την τιμή

Ερμηνεύοντας το τουριστικό προϊόν με τη θεωρία του ΚΠ, διακρίνουμε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά του, ανάλογα με τις τρεις φάσεις που περιγράψαμε:

1. Νέο προϊόν: Εδώ ανήκει ο συνδυασμός δραστηριοτήτων που απευθύνεται σε καταναλωτές υψηλού εισοδήματος, όπως ξενοδοχεία και εστιατόρια πολυτελείας, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις (όπερα, θέατρο) αλλά και ειδικές δραστηριότητες τουρισμού όπως ο οικολογικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, κλπ. Όλες αυτές οι δραστηριότητες χαρακτηρίζονται από ανελαστική ζήτηση και κατά συνέπεια έχουν μικρό βαθμό αποκατάστασης.. Λογικό είναι ότι τέτοιου είδους τουριστικό προϊόν θα επιδιώκεται από καταναλωτές με υψηλό εισόδημα.
2. Ωριμο προϊόν: Σύμφωνα με τον ΚΠ τα προϊόντα περνούν από την πρώτη φάση στην δεύτερη, όπου χαρακτηρίζονται από ελαστική ζήτηση και απευθύνονται σε καταναλωτές μεσαίου εισοδήματος. Το τουριστικό προϊόν εδώ αποτελείται από διαμονή και εστιατόρια μέσης τιμής κλπ. Στην φάση αυτή έχουμε υψηλό βαθμό υποκατάστασης.

Η υιοθέτηση της στρατηγικής προσχεδιασμένης προσέγγισης ως προς την “τουριστικότητα” ενός τόπου προορισμού γίνεται πιο σημαντική, όσον αφορά την απόφαση να υπάρξει συγκέντρωση των δραστηριοτήτων σε αυτό που αποκαλέστηκε “μαζικός τουρισμός” ή να ακολουθηθεί μια άλλη πορεία σχετικά με την σύνθεση του τουριστικού προϊόντος και τον στόχο των αγορών (διάγραμμα 1.9). Ο στρατηγικός προσχεδιασμός προσδίδει σε όλους τους φορείς που έχουν λόγο στον τουρισμό (δημόσιο και ιδιωτικό) την κοινή συναίσθηση της ιδιοκτησίας, εντείνοντας ταυτόχρονα τους κοινούς στόχους.

Διάγραμμα 8.1

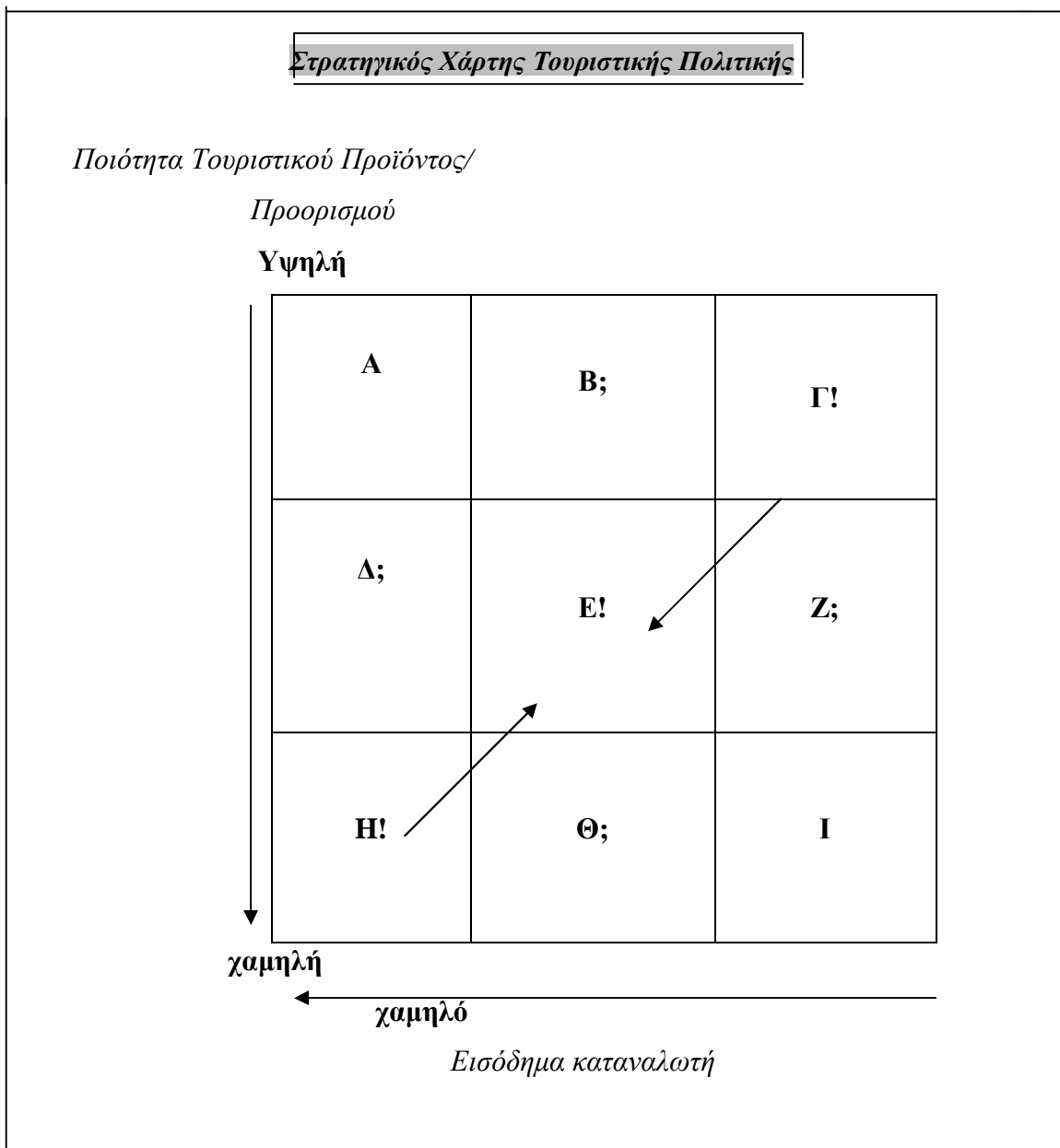
Προκειμένου να προσδιορισθεί ο στρατηγικός σχεδιασμός με βάση τον ΚΠ, θα πρέπει να ακολουθήσουν τα παρακάτω βήματα:

1. Θα πρέπει να αναλυθεί η τρέχουσα τουριστική προσφορά και ζήτηση σε ποσοτικούς και ποιοτικούς όρους. Έτσι θα δημιουργηθεί το απαραίτητο υπόβαθρο προκειμένου να ληφθούν οι κατάλληλες στρατηγικές αποφάσεις.
2. Θα πρέπει να σχεδιαστεί η στρατηγική, δίνοντας έμφαση στον ανάλογο συνδυασμό αγορών και προϊόντων, όπως για παράδειγμα τα λεγόμενα πακέτα διακοπών, που αποτελούν σημαντικό κομμάτι της τουριστικής επιχειρηματικότητας για ορισμένες αγορές και ταυτόχρονα προσδιορίζουν τον χαρακτήρα ορισμένων τουριστικών προορισμών.
3. Θα πρέπει να προσδιορισθεί η κατεύθυνση του marketing στα πλαίσια της επιλεγμένης στρατηγικής, ώστε η φύση και δομή της τουριστικής αγοράς στόχου να μην παρεμποδίζει την πραγματοποίηση της στρατηγικής.
4. Θα πρέπει να εφαρμοσθεί και να ελέγχεται η στρατηγική. Πρόκειται για μια διαδικασία διαρκούς ανατροφοδότησης, προκειμένου να διασφαλισθεί η επιτυχής εφαρμογή της στρατηγικής.

Στο διάγραμμα 1.10 περιγράφονται ορισμένες επιλογές στρατηγικής. Οι επιλογές Α και Ι είναι επιλογές αποτυχίας. Οι επιλογές Γ,Ε μεγιστοποιούν τα έσοδα ενώ η επιλογή Η είναι αυτή του μαζικού τουρισμού. Οι υπόλοιπες επιλογές είναι περιστασιακές και κατά συνέπεια δεν προσδιορίζουν μακροπρόθεσμη πολιτική. Σε χώρες όπως η Ελλάδα οι τουριστικοί προορισμοί βρίσκονται στα στάδια της ωριμότητας, όπου οι ρυθμοί προσέλευσης είτε επιβραδύνονται είτε χαρακτηρίζονται από επαναληπτικές επισκέψεις παραδοσιακών και συντηρητικών επισκεπτών. Τέτοιοι προορισμοί έχουν ανάγκη μιας έντονης δραστηριότητας προώθησης αλλά

ταυτόχρονα παρουσιάζουν αρκετά περιβαλλοντολογικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα.

Διάγραμμα 8.2

8.2. ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Ο θεματικός τουρισμός αποτελεί μια από τις καινούργιες τάσεις στην διεθνή τουριστική αγορά. Το αποτέλεσμα είναι η αναζωογόνηση κορεσμένων τουριστικών προορισμών αλλά και η δημιουργία νέων τουριστικών προορισμών και η ανάλογη εντατικοποίηση του ανταγωνισμού στον κλάδο του ανταγωνισμού. Προορισμούς με δυνατότητες ανάπτυξης θεματικού τουρισμού μπορεί να αποτελούν τόσο τα αστικά κέντρα όσο και η επαρχία. Ο θεματικός τουρισμός καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων γύρω από θέματα υγείας, πολιτιστικής κληρονομιάς, βιομηχανικού και επιστημονικού τουρισμού, αθλητισμού, τέχνης, θρησκείας. Για την επιτυχή πραγματοποίηση θεματικού τουρισμού, απαραίτητη είναι η ανάλογη υποδομή. Μερικοί από τους λόγους που ωθούν στην ανάπτυξη του τουριστικού τουρισμού συμπεριλαμβάνουν την ζήτηση για νέες εμπειρίες, τον ρόλο του δημόσιου τομέα για την ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού και την επέκταση των βιομηχανιών που δημιουργούν εισόδημα από τον τουρισμό.

Παράλληλα με τις τάσεις στη ζήτηση υπάρχει και ανανέωση των τάσεων στην προσφορά, όπως η αλλαγή από στρατηγική κόστους προς στρατηγική διαφοροποίησης και η ανάλογη αναζήτηση ικανοτήτων για την δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Οι τουριστικοί προορισμοί της Μεσογείου, βρίσκονται ως επί το πλείστον στην ώριμη φάση του τουριστικού κύκλου τους. Η κατάλληλη όμως εκμετάλλευση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους στα πλαίσια θεματικού τουρισμού και η απομάκρυνσή τους από τον τουρισμό μαζικής ζήτησης μπορεί να οδηγήσει σε:

- Αναβάθμιση του προορισμού στη συνείδηση των καταναλωτών
- Διαφοροποίηση του προϊόντος σε σχέση με αυτό των ανταγωνιστών και εκμετάλλευση νέων αγορών
- Μείωση της εποχικότητας
- Αναβάθμιση των ικανοτήτων όσων εργάζονται στην τουριστική βιομηχανία.

Δεδομένου ότι ένας από τους στόχους του θεματικού τουρισμού είναι και η υπερπήδηση του προβλήματος της εποχικότητας, που χαρακτηρίζει έντονα τον Ελληνικό τουρισμό, είναι απαραίτητη η δημιουργία ποιοτικής υποδομής. Αυτό σημαίνει ότι οι επενδύσεις θα είναι υψηλού κόστους, πράγμα που σημαίνει πιθανά συμμετοχή τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημοσίου τομέα καθώς και στρατηγικό σχεδιασμό με επιθυμητό αποτέλεσμα την αύξηση των κερδών και την εδραίωση των μεριδίων της αγοράς. Ένας τρόπος εξερεύνησης των δυνατοτήτων για θεματικό τουρισμό γίνεται μέσω ειδικών γεγονότων και φεστιβάλ, όπως γαστρονομικά, καλλιτεχνικά φεστιβάλ, αθλητικά γεγονότα, κλπ.

Κατά αυτόν τον τρόπο μπορούν τόσο να διεθνοποιηθούν παραδοσιακές δραστηριότητες, όσο και να αναπτυχθούν νέες. Δεδομένου ότι η προώθηση των τουριστικών προορισμών γίνεται μέσω Tour Operators, ανάλογα τουριστικά πακέτα θα πρέπει να προετοιμαστούν και προωθηθούν και μάλιστα, στην περίπτωση της Ελλάδας, να αποκεντρωθούν από την παραδοσιακή προσέγγιση του δίπτυχου “ήλιος και διακοπές”. Το κυριότερο μειονέκτημα που αντιμετωπίζει ο θεματικός τουρισμός είναι αυτό της μικρής ζωής του κύκλου κάθε δραστηριότητας, το οποίο μπορεί να αποφευχθεί μόνο μέσω μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής προσέγγισης του τουρισμού. Παρακάτω αναφέρονται ορισμένα είδη θεματικού τουρισμού που μπορούν να εφαρμοστούν στην Ελλάδα αλλά και στην Αθήνα μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Ο θεματικός τουρισμός προωθεί συνεπώς δυναμικά την ιδέα της αυτοχρηματοδότησης.

1. **Περιβαλλοντικός Τουρισμός:** Δεδομένης της έμφασης και σημασίας που δίνουν οι διεθνείς οργανισμοί αλλά και κυβερνήσεις στο περιβάλλον, αλλά και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της Ελλάδας, σε συνδυασμό με την πολιτιστική παράδοση της, θα μπορούσε να ενθαρρυνθεί τέτοιου τύπου τουριστικό προϊόν. Μια συγκεκριμένη ξενοδοχειακή αλυσίδα εφαρμόζει “μια σειρά λειτουργιών φιλικών προς το περιβάλλον, που εκτιμώνται από τους πελάτες και λειτουργούν ως στοιχείο διαφοροποίησης του τουριστικού και ειδικότερα του ξενοδοχειακού προϊόντος”. Σχετικές έρευνες έχουν δείξει την ευαισθησία των τουριστών σε περιβαλλοντικά θέματα και έχουν εκφράσει την δυσαρέσκειά τους ειδικότερα για ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς,

δίνοντας την αρνητική βαθμολογία εξ' αιτίας της πτώσης τους σε όρους ποιοτικού περιβάλλοντος. Σε αυτό το είδος θεματικού τουρισμού ανήκει και ο αγροτουρισμός που έχει δυνατότητες ανάπτυξης στην ελληνική επικράτεια αλλά ιδιαίτερα στην Αττική, εξ' αιτίας του αγροτικού χαρακτήρα αρκετών περιοχών της. Μέσω του αγροτουρισμού στην Αττική θα μπορέσει να βελτιωθεί και η υποδομή των ενοικιαζόμενων δωματίων.

2. **Συνεδριακός Τουρισμός:** Η Ελλάδα μπορεί να διαφοροποιήσει το τουριστικό της προϊόν, ενθαρρύνοντας την περαιτέρω ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού. Η Ελλάδα κατέχει την 17^η θέση στην Ευρώπη στην διοργάνωση συνεδρίων και εκδηλώσεων και την 22^η διεθνώς. Ο συνεδριακός τουρισμός δύναται να:

- Û Επιμηκύνει την τουριστική περίοδο,
- Û Βελτιώσει την ποιότητα των πελατών,
- Û Αυξήσει τις επενδύσεις,
- Û Μειώσει την ανεργία κι επιδοτήσει την εργασία, δεδομένου ότι τα περισσότερα συνέδρια γίνονται μεταξύ Σεπτεμβρίου και Μαΐου. Η δημιουργία του συνεδριακού κέντρου αλλά και των κλειστών αθλητικών εγκαταστάσεων ενθαρρύνουν την περαιτέρω ανάπτυξη της Αθήνας ως πόλης συνεδριακού και επιχειρηματικού προορισμού, σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική και πολιτιστική αναβάθμιση της πόλης.

3. **Θαλάσσιος τουρισμός – Μαρίνες:** Οι μαρίνες που λειτουργούν στην Ελλάδα σήμερα δεν είναι σε θέση να καλύψουν τις μεγάλες ανάγκες ελλιμενισμού των τουριστικών σκαφών να προσφέρουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο υπηρεσιών και διευκολύνσεων όπως οι παροχές ρεύματος, νερού, εφοδιασμού, καυσίμων, κλπ. Η συνολική δυναμικότητα σήμερα είναι 6.500 περίπου θέσεις και σύμφωνα με στοιχεία του ναυτικού επιμελητηρίου Ελλάδας θα πρέπει να δημιουργηθούν άμεσα 15.000 θέσεις ελλιμενισμού. Στην Αττική υπάρχουν 6 μαρίνες στον Άλιμο, Βουλιαγμένη, Γλυφάδα, Ζέα, Φλοίσβο και Λαύριο, με σύνολο θέσεων ελλιμενισμού 3.680 ενώ η νέα μαρίνα στον Αγ. Κοσμά προβλέπεται να είναι η μεγαλύτερη, με ουσιαστική συμβολή στην ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού.

- 4. Αθλητικός τουρισμός – η περίπτωση του γκολφ:** Το γκολφ είναι ένα άθλημα που προσελκύει τουρίστες υψηλού εισοδήματος. Στην Ελλάδα υπάρχουν 6 γήπεδα του γκολφ, τα οποία όμως έχουν κριθεί ως χαμηλής ποιότητας με βάση τα διεθνή κριτήρια. Άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η αγορά του γκολφ είναι η έλλειψη κατανόησης της και κατά συνέπεια η αδυναμία ανάπτυξης ανάλογων στρατηγικών και σωστής συνεργασίας ανάμεσα στους φορείς, καθώς και η μικρή τουριστική περίοδος. Αυτονόητη είναι η προώθηση του αθλητικού τουρισμού με τους Ολυμπιακούς Αγώνες για την αποδοτική εκμετάλλευση των αθλητικών εγκαταστάσεων.

- 5. Άλλα είδη θεματικού τουρισμού:** Η πολιτιστική αναβάθμιση της πόλης θα μπορούσε να προωθήσει την ανάπτυξη του τουρισμού πολιτιστικής κληρονομιάς με έμφαση στην αρχαία, βυζαντινή και Ν. Ελλάδα. Το βυζαντινό πρόσωπο της πόλης θα μπορούσε να προωθήσει την ανάπτυξη θρησκευτικού τουρισμού. Ανάλογα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το δυναμικό των κλειστών αθλητικών εγκαταστάσεων για εκθέσεις γαστρονομικού περιεχομένου δεδομένης της παράδοσης της ελληνικής κουζίνας και των ιδιοτήτων της στην υγεία αλλά και παραδοσιακής τέχνης. Η αναβάθμιση του παραλιακού μετώπου θα αποτελούσε ιδανικό μέρος για την ανάπτυξη της θαλασσοθεραπείας. Αυτές οι προτάσεις αποτελούν απλώς τμήμα ενός ευρύτερου τουριστικού χαρτοφυλακίου, που θα μπορούσε να αναπτυχθεί στα πλαίσια της αναμορφωμένης Αθήνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

---

9. ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

9.1. Η ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Για μεγάλες και πλούσιες, τα οικονομικά μεγέθη της διοργάνωσης ολυμπιακών αγώνων είναι πολύ μικρά σε σχέση με τα αντίστοιχα εθνικά σύνολα. Έτσι, στο εθνικό επίπεδο, οι πιθανές επιπτώσεις της διοργάνωσής τους τείνουν να είναι πολύ περιορισμένες. Ο αντίκτυπος μπορεί να είναι ουσιώδης και γίνεται περισσότερο αισθητός στο επίπεδο της έδρας των αγώνων και της ευρύτερης περιοχής της. Στην περίπτωση όμως της Ελλάδας, το εθνικό εισόδημα της οποίας είναι μικρότερο από το αντίστοιχο μέγεθος για την ευρύτερη περιοχή του Σύδνευ της Αυστραλίας ή της Ατλάντας των ΗΠΑ και πάρα πολύ μικρότερο σε σχέση με το Λος Άντζελες- πόλεις στις οποίες διεξήχθησαν πρόσφατες Ολυμπιάδες – οι συσχετισμοί είναι εντελώς διαφορετικοί και το θέμα είναι πρώτιστα εθνικό. Αυτό όχι μόνο διότι, τα ελληνικά οικονομικά μεγέθη είναι σχετικά μικρά και μπορούν να επηρεαστούν αισθητά από τις ολυμπιακές δραστηριότητες αλλά και διότι οι ελλείψεις στην αναγκαία υποδομή είναι πολύ μεγαλύτερες απ’ ότι συνήθως είναι όταν οι αγώνες διοργανώνονται σε μεγαλουπόλεις περισσότερο αναπτυγμένων χωρών με αρτιότερη υποδομή. Έτσι, οι επενδυτικές δαπάνες για την δημιουργία των αναγκαίων έργων και εγκαταστάσεων στην ελληνική περίπτωση είναι όχι μόνο συγκριτικά αλλά και σε απόλυτους όρους πολύ μεγαλύτερες.

9.2 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΟΦΕΛΟΥΣ.

Από τη σκοπιά της περιφερειακής ανάπτυξης σημαντικό είναι το αναπτυξιακό αποτέλεσμα. Η προσοχή στρέφεται πολλές φορές στην γεωγραφική κατανομή των κονδυλίων και των δαπανών. Επιπλέον, η προσοχή επικεντρώνεται συχνά στην διανομή των κονδυλίων που ελέγχονται από το κράτος και στον ανταγωνισμό μεταξύ περιφερειών σχετικά με το μερίδιο της κάθε μιας. Δεν δίνεται η δέουσα προσοχή όμως στην αποτελεσματικότητα της αξιοποίησης των πόρων και δεν εκτιμάται στις σωστές διαστάσεις η σημασία που μπορεί να έχουν αποτελεσματικές παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο ή και σε άλλες περιφέρειες στην ανάπτυξη της κάθε περιφέρειας.

Μερικές φορές υποστηρίζεται η άποψη ότι, η γεωγραφική κατανομή των πόρων που προορίζονται για την προώθηση της ανάπτυξης ευνοεί την ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας της χώρας σε βάρος της λοιπής χώρας και εκφράζονται παράπονα για «αθηνοκεντρικότητα». Δεν είναι πάντα σαφές αν η άποψη αυτή ορμάται από την αντίληψη ότι στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες της χώρας διοχετεύονται χρηματοδοτικοί πόροι λιγότεροι απ' ό,τι θα αναλογούσε με βάση κάποιο από τα συνήθη κριτήρια όπως, π.χ. ο πληθυσμός σε συνδυασμό, ως ένα σημείο, και με τη γεωγραφική έκταση ή αν στηρίζεται περισσότερο στην σκέψη ότι ναι μεν όντως προτιμώνται οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες αλλά η έκταση στην οποία προτιμώνται δεν είναι επαρκής.

Αναμφίβολα, η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και η ενίσχυση της οικονομίας των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών σε σύγκριση με τις πλουσιότερες, αποτελεί θεμελιώδη στόχο της ανάπτυξης, όπως και βασική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι όμως ανάγκη κατά την αξιολόγηση της αναπτυξιακής πολιτικής και της γεωγραφικής κατανομής των κονδυλίων να συνεκτιμώνται και άλλοι δύο τουλάχιστον παράγοντες. Ο πρώτος έχει να κάνει με την αποτελεσματική αξιοποίηση των αναπτυξιακών πόρων. Τα αναπτυξιακά κονδύλια δεν είναι πόροι προς διανομή και κατανάλωση, όπως μερικές φορές αντιμετωπίζονται στην πράξη. Για μια αναπτυσσόμενη χώρα όπως η Ελλάδα, που κατέχει την τελευταία θέση στην ΕΕ, έχουν ως πρωταρχικό στόχο την ανάπτυξη της χώρας συνολικά.

Ο δεύτερος παράγοντας, έχει να κάνει με το γεγονός ότι η ανάπτυξη και η βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης τείνει να διαχέεται στο χώρο. Έτσι όταν τα κονδύλια κατανομούνται με τρόπο που να επιταχύνει ουσιαστικά την ανάπτυξη σε επίπεδο χώρας, έμμεσα εξυπηρετείται και ο στόχος της βελτίωσης των συνθηκών και στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Οι φτωχότερες των πλουσιότερων χωρών επωφελούνται οπωσδήποτε από το κατά μέσο όρο υψηλότερο οικονομικό επίπεδο της αντίστοιχης χώρας και βρίσκονται κατά κανόνα σε καλύτερη θέση. Εκείνο που προέχει δεν είναι η αναζήτηση της ορθής κατανομής των συνολικών κονδυλίων σε συνολικό επίπεδο. Αντίθετα είναι η προσπάθεια αξιοποίησης των διαθέσιμων για κάθε περιφέρεια, με τον πιο αποδοτικό τρόπο.

9.3. ΟΙ ΟΑ ΤΟΥ 2004 ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Όσοι υπερασπίζονται την αντίληψη ότι η αναπτυξιακή στήριξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της χώρας υπήρξε ανεπαρκής σε σύγκριση με την πρωτεύουσα αλλά και οι άλλοι τείνουν να πιστεύουν ότι το πρόβλημα θα οξυνθεί στα επόμενα έτη λόγω της συγκέντρωσης της προσπάθειας δημιουργίας υποδομής στην ευρύτερη περιφέρεια πρωτεύουσας εν όψη της διεξαγωγής των ΟΑ του 2004.

Για την εξέταση του θέματος αυτού είναι χρήσιμο να γίνει διάκριση από την μια μεριά μεταξύ των βασικών κατηγοριών των δαπανών που συνδέονται με την διεξαγωγή της ολυμπιάδας και από την άλλη μεταξύ των βασικών κατηγοριών των ωφελημάτων που μπορεί να αναμένονται από αυτήν.

9.3.1 ΔΑΠΑΝΕΣ

Οι δαπάνες μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- Τις δαπάνες για την δημιουργία έργων γενικής υποδομής που αποτελούν συμβατική υποχρέωση της χώρας έναντι της διεθνούς ολυμπιακής επιτροπής

αλλά ταυτόχρονα θα ικανοποιήσουν μονιμότερες ανάγκες του λεκανοπεδίου και θα δημιουργήσουν παραγωγικό κεφάλαιο.

- ΰ Τις δαπάνες για την δημιουργία ειδικής αθλητικής υποδομής για την ολυμπιάδα, η οποία θα είναι χρήσιμη και μετά από αυτήν για τον κλάδο του αθλητισμού και μόνο.
- ΰ Τις δαπάνες για την δημιουργία ειδικής υποδομής για την ολυμπιάδα που θα δημιουργήσουν κεφάλαιο το οποίο μεταγενέστερα θα μπορεί να αποδοθεί σε άλλες χρήσεις και να ικανοποιήσει ανάγκες και σε άλλους τομείς (π.χ. ολυμπιακό χωριό)
- ΰ Τις τρέχουσες δαπάνες που θα έχουν καταναλωτικό χαρακτήρα και δεν θα δημιουργήσουν φυσικό κεφάλαιο

Σε σχέση με την ειδική αθλητική υποδομή για ένα διάστημα το μερίδιο της πρωτεύουσας θα αυξηθεί. Διότι ναι μεν προϋπολογίζονται και πολύ σημαντικές δαπάνες για έργα σε μεγάλες πόλεις εκτός από την Αθήνα αλλά το μερίδιο των Αθηνών θα είναι το μεγαλύτερο. Τα έργα αυτά είναι αναγκαία για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει η χώρα απέναντι στην διεθνή ολυμπιακή επιτροπή, αφορούν ολόκληρη την χώρα και δεν πρόκειται να ωφελήσουν τον πληθυσμό του λεκανοπεδίου κατά προτίμηση σε σχέση με τους κατοίκους των λοιπών περιοχών. Στη φάση της κατασκευής τους θα δημιουργηθεί απασχόληση στο λεκανοπέδιο αλλά στη συνέχεια το όφελος του πληθυσμού της πρωτεύουσας από την υποδομή αυτή θα είναι μικρό.

Η ειδική μη αθλητική υποδομή που θα δημιουργηθεί (π.χ. ολυμπιακό χωριό) μπορεί να εξυπηρετήσει στη συνέχεια ανάγκες του λεκανοπεδίου και με την έννοια αυτή πρόκειται για αύξηση των αναπτυξιακών πόρων που θα δαπανηθούν στην περιοχή αυτή σε σχέση με τη λοιπή χώρα.

Τέλος, οι τρέχουσες δαπάνες (π.χ. φιλοξενία ολυμπιακής οικογένειας) αφορούν υποχρέωση της χώρας ως συνόλου, δεν θα δημιουργήσουν κεφάλαιο στο λεκανοπέδιο

και δεν είναι βάσιμο να θεωρείται ότι τα σχετικά ποσά θα δαπανηθούν προς όφελος της Αθήνας κατά προτίμηση σε σχέση με τη λοιπή χώρα.

9.3.2 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Από τη άποψη του γενικότερου αναπτυξιακού αποτελέσματος, η κυριότερη μορφή οφέλους συνδέεται με τον τουρισμό. Εκτιμάται ότι η διεξαγωγή των ΟΑ στη χώρα μας θα τονώσει τη διεθνή ελκυστικότητα της ως τουριστικό προορισμό και θα προσπορίσει μονιμότερα οφέλη με τη μορφή υψηλότερων επιπέδων τουριστικής κίνησης και επιτάχυνσης των ρυθμών ανόδου του τομέα. Το μερίδιο της πρωτεύουσας στην τουριστική δραστηριότητα έχει μειωθεί την τελευταία 20ετία σε μεγάλο βαθμό. Μπορεί κατά την διεξαγωγή των ΟΑ μεγάλο μέρος του πρόσθετου τουριστικού ρεύματος να κατευθυνθεί προς την πρωτεύουσα, η κατανομή όμως του συνολικού μακροχρόνιου οφέλους θα ευνοήσει τις λοιπές περιφέρειες και ειδικότερα τις τουριστικά ανεπτυγμένες.

Όπως βλέπουμε, οι ΟΑ θα αποτελέσουν μοχλό περιφερειακής ανάπτυξης όχι μόνο για τις τουριστικά ανεπτυγμένες περιφέρειες όπως το Νότιο Αιγαίο, οι Κυκλάδες, τα Ιόνια και η Κρήτη αλλά και οι υπόλοιπες. Αυτό μεταξύ άλλων και διότι έχει αναληφθεί ειδική προσπάθεια από τον Αθήνα 2004 για την τουριστική προβολή όλων των τουριστικών περιοχών. Η προσπάθεια αυτή δεν περιορίζεται στην εκμείωση ζήτησης με την κατάλληλη προβολή και δημοσιότητα αλλά επεκτείνεται και στην ενθάρρυνση της προσφοράς να αναλάβει τις αναγκαίες πρωτοβουλίες για να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που θ δημιουργηθούν και ιδιαίτερα των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της, που συμβαίνει να βρίσκονται και ανάμεσα στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

---

10. ΟΙ ΚΛΑΔΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Θα εξετάσουμε τις οικονομικές επιδράσεις των ΟΑ στο μακροοικονομικό επίπεδο οι οποίες εντοπίζονται κυρίως στον τομέα του τουρισμού λόγω της μεγάλης σημασίας του ως διαύλου που οδηγεί σε ουσιαστικά αποτελέσματα στα συνολικά μεγέθη. Γίνεται μια συνοπτική αναφορά στη κλαδική διάσταση των επιδράσεων.

Ένας τρόπος ανάλυσης των κλαδικών επιδράσεων είναι με βάση την λογική του συστήματος εισροών εκροών. Εντοπίζονται οι κλάδοι που σχετίζονται άμεσα με τις ολυμπιακές δράσεις, των οποίων η τελική ζήτηση αυξάνεται σε πρώτη φάση και στην συνέχεια οι κλάδοι οι οποίοι συνεισφέρουν ως εισροές στην παραγωγή των παραπάνω δραστηριοτήτων.

Οι δραστηριότητες που αφορούν την προετοιμασία της διοργάνωσης σχετίζονται κυρίως με τον κλάδο των “κατασκευών” των Εθνικών Λογαριασμών. Οι δραστηριότητες που αφορούν αυτή καθαυτή τη διοργάνωση των ΟΑ εμπίπτουν στην κατηγορία των υπηρεσιών “πολιτισμού, αθλητισμού, κι αναψυχής”, ενώ ο τουριστικός τομέας περιλαμβάνει ένα σύνολο κλάδων που εκτείνονται από τις δραστηριότητες των ξενοδοχείων και των ταξιδιωτικών γραφείων σε δραστηριότητες μεταφορών, επικοινωνιών και εστιατορίων.

Η άμεση προστιθέμενη αξία που δημιουργείται εξαιτίας των ΟΑ θα εμφανιστεί με την μορφή αυξημένου προϊόντος των παραπάνω κλάδων σε αντιστοιχία με τη συμμετοχή τους σε διάφορες χρονικές φάσεις όπως την περίοδο προετοιμασίας, την περίοδο διεξαγωγής και την περίοδο μετά το πέρας των αγώνων.

Κυριότερες εισροές για τον κλάδο των κατασκευών, είναι πρωτογενείς κλάδοι όπως αυτός των ορυχείων, δευτερογενείς κλάδοι όπως των μετάλλων, των πλαστικών μηχανημάτων και της ηλεκτρικής ενέργειας και τριτογενείς κλάδοι όπως του εμπορίου και των μεταφορών.

Για τους τουριστικούς κλάδους και τους κλάδους ψυχαγωγίας κυριότερες εισροές αποτελούν οι γεωργικοί κλάδοι, οι κλάδοι τροφίμων ποτών και εκδόσεων, οι μεταφορές, τα ταχυδρομεία, οι τηλεπικοινωνίες και άλλες υπηρεσίες εμπορίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

---

11. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 είναι δυνατόν να αποτελέσουν μοχλό της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας, της Αττικής και της Αθήνας αλλά και φορέα αναδιοργάνωσης του τουριστικού προϊόντος. Η επιτυχία τους θα αποτελέσει το σημείο εκκίνησης μιας δυναμικά σχεδιασμένης τουριστικής πολιτικής. Η Ελλάδα παρουσιάζει αυξητικούς ρυθμούς τουριστικών αφίξεων που όμως δεν συνοδεύονται κι από την ανάλογη αύξηση των τουριστικών εσόδων. Η κύρια αιτία αυτού του αποτελέσματος είναι ότι το τουριστικό προϊόν της χώρας είναι εύκολα ανταγωνίσιμο από άλλες μεσογειακές χώρες. Κατά συνέπεια δεν έχει ισχυρά χαρακτηριστικά μοναδικότητας. Οι ΟΑ προσδίδουν στον τόπο που τους διοργανώνει μια μοναδικότητα, μέσω της φήμης που δημιουργούν αλλά και των έργων υποδομής που συνοδεύουν τους αγώνες.

Στη σύγχρονη ιστορία των ΟΑ υπάρχουν πολλά παραδείγματα της επιρροής τους στις πόλεις που τους διοργάνωσαν, άλλα θετικά άλλα αρνητικά. Ένα σχετικά πρόσφατο παράδειγμα επιτυχούς οργάνωσης των αγώνων είναι της Βαρκελώνης. Η Βαρκελώνη, μια κορεσμένη βιομηχανική πόλη, αναμορφώθηκε με την συμβολή των έργων υποδομής και διοργάνωσε επιτυχείς αγώνες. Το αποτέλεσμα ήταν η δυναμική αύξηση της τουριστικής ζήτησης. Οι ΟΑ όχι μόνο βοήθησαν στην ανάπλαση της πόλης αλλά ανέστρεψαν και την υπάρχουσα πορεία του τουρισμού, αποτελώντας αφετηρία για την εμφάνιση σημαντικού αριθμού αλλοδαπών επισκεπτών και την αύξηση του γενικότερου επιπέδου αφίξεων και διανυκτερεύσεων. Αυτή η νέα τάση παρουσιάστηκε έντονα δύο χρόνια μετά τους αγώνες.

Εφαρμόζοντας με την ανάλογη οικονομετρική τεχνική, το αντίκτυπο που είχαν οι ΟΑ του 1992 στην Ισπανία, την Καταλονία και την Βαρκελώνη στην περίπτωση της

Ελλάδας, την Αττικής και της Αθήνας, και συγκρίνοντας τα αποτελέσματα με τις προβλέψεις σχετικά με τη τουριστική ζήτηση που αναμένεται στην περίπτωση που δεν γίνουν οι ΟΑ του 204 παρατηρήσαμε τα ακόλουθα:

Χωρίς τους αγώνες

- Û Η τουριστική ζήτηση στην Ελλάδα θα ακολουθήσει μηδενικούς έως και αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης (περίπτωση Αττικής και Αθήνα)
- Û Θα υπάρξει μείωση των αφίξεων και διανυκτερεύσεων και αλλοδαπών επισκεπτών στην Αθήνα και την Αττική, και μόνον μικρή αύξηση για το σύνολο της χώρας.

Με τους αγώνες

- Û Θα αυξηθεί δυναμικά ο συνολικός αριθμός των επισκεπτών (αλλοδαπών και ημεδαπών), κυρίως στην Αθήνα και σε δεύτερο λόγο στην Ελλάδα ως σύνολο. Θα ακολουθήσει η Αττική, με ελαφρά χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης.
- Û Ιδιαίτερα δυναμικός θα είναι ο ρυθμός αύξησης των αλλοδαπών επισκεπτών κυρίως για την Αθήνα.
- Û Θα υπάρξει δυναμική αύξηση του αριθμού των διανυκτερεύσεων, κυρίως στην Ελλάδα και την Αθήνα. Ακολουθεί η Αττική, με χαμηλότερους ρυθμούς αύξησης.
- Û Αναφορικά με τις διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών επισκεπτών, ο ρυθμός αύξησης τους θα είναι μεγαλύτερος για το σύνολο της χώρας και μετά για την Αττική. Ακολουθεί η Αθήνα με ελαφρά χαμηλότερους ρυθμούς.

Η δημιουργία επιπλέον τουριστικής ζήτησης που θα ακολουθήσει τους ΟΑ του 2004 δημιουργεί προβληματισμούς σχετικά με την ποσότητα και ποιότητα της υπάρχουσας ξενοδοχειακής υποδομής. Συγκεκριμένα:

- Με βάση τις προβλέψεις για τον βαθμό πληρότητας των ξενοδοχειακών κτινών, θα υπάρξει οξύ πρόβλημα υποδομής για την Ελλάδα στο σύνολό της και την Ελλάδα. Αντίθετα, η Αττική δεν πρόκειται να αντιμετωπίσει άμεσο πρόβλημα.
- Αν δούμε τις ανάγκες που θα δημιουργούν ανά κατηγορία, παρατηρούμε ότι οι κατηγορίες που θα βρεθούν σύντομα σε ανεπάρκεια θα είναι οι κατηγορίες ΑΑ και Α (στην Ελλάδα και κυρίως στην Αθήνα), δεδομένου ότι η πλειοψηφία των επισκεπτών είναι αλλοδαποί που επιθυμούν διαμονή σε ξενοδοχεία αυτών των κατηγοριών.

Αυτά τα θέματα που αναμένεται να προκύψουν κατά την περίοδο 2003-2009 είναι συνάρτηση της ποιότητας της φιλοξενίας που θα παρέχουμε κατά την διάρκεια των αγώνων. Υπολογίζεται ότι αρκετές χιλιάδες επισκεπτών κατά την διάρκεια των αγώνων θα μείνουν χωρίς κατάλυμα της προτίμησής τους.

Η πρόκληση του Ελληνικού τουρισμού εν όψει του 2004, μπορεί να αντιμετωπιστεί με επιτυχία μόνο με ανασχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής ο οποίος θα πρέπει να κινηθεί σε δύο άξονες :

- Πρώτον, την σταδιακή αποσύνθεση του ελληνικού τουρισμού από τον εποχιακό χαρακτήρα του.
- Δεύτερον, τη δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων ανεξαρτήτων από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που ουσιαστικά οδηγούν στον εποχικό τουρισμό.

Οι ΟΑ δύνανται να προσφέρουν τέτοια ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, που κυρίως θα ωφελήσουν την πόλη της Αθήνας αλλά και την χώρα στο σύνολό της, με τα έργα υποδομής που θα δημιουργηθούν. Τα δε έργα υποδομής δεδομένου, ότι θα

απαιτήσουν αυτοχρηματοδότηση, δύνανται να φέρουν σε ουσιαστική συνεργασία το δημόσιο με τον ιδιωτικό τομέα, θεμελιώνοντας μια μακροχρόνια, οργανωμένη στρατηγική για τον τουρισμό. Μερικές από τις αρχές στις οποίες θα μπορούσε να στηριχθεί αυτή η στρατηγική είναι οι ακόλουθες:

- Û Απομάκρυνση από τον μαζικό τουρισμό που μειώνει τα έσοδα του τουριστικού προϊόντος.
- Û Βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, με στόχο πλέον καταναλωτές υψηλού και μεσαίου εισοδήματος, ώστε να οδηγηθούμε στην μεγιστοποίηση των τουριστικών εσόδων.
- Û Απομάκρυνση από την εποχικότητα, μέσω διαφόρων μορφών θεματικού τουρισμού.
- Û Βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής αλλά και του ανθρώπινου δυναμικού.
- Û Συνεχή προσπάθεια βελτίωσης, μέσω συνεχούς έρευνας αγοράς.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 δείχνουν τις αδυναμίες αλλά ταυτόχρονα και δυνατότητες και προοπτικές του τουρισμού. Υπάρχουν επιλογές επιτυχίας και επιλογές αποτυχίας. Κατά συνέπεια, πέρα από την πρόκληση των αγώνων υπάρχει και η πρόκληση της επιλογής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ι.Τ.Ε.Π., *Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων*, Γρηγόρης Θ. Παπανίκος, 1999
- Ι.Ο.Β.Ε., *Τδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών*, 1999, Στρατηγικός Σχεδιασμός για τον τουρισμό στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας και στην Ελλάδα εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, Raymond Loufir & Μαρίνα Παπαναστασίου.
- Κ.Ε.Π.Ε., *κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών*, Στέλλα Σάββα – Μπαλφούσια, 2001.
- Παυλόπουλος Π.Γ. (1998). *Το πανόραμα του Παγκόσμιου τουρισμού*, Αθήνα : ΙΤΕΠ.
- Παυλόπουλος Π.Γ. & Κουζέλης, Α.Κ. (1998). *Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ελλάδος και Τουρισμός*, Αθήνα : ΙΤΕΠ.
- ΚΕΠΕ (1994). *Οικονομία και Αθλητισμός*, Αθήνα : ΚΕΠΕ.